

MINUN OIKEUTENI

Opas muistisairaan ihmisen
ja hänen läheisensä
oikeudellisiin asioihin

SISÄLLYSLUETTELO

Tekijöiden terveiset _____	3
Milloin asiakkaana, milloin potilaana? _____	4
Sosiaalipalveluissa puhutaan asiakkaista _____	4
Sosiaalipalveluasiala vireille _____	5
Palvelutarpeen arviointi _____	5
Suunnitelmat _____	6
Päätös kunnallisista sosiaalipalveluista _____	6
Terveystieteiden puhutaan potilaista _____	8
Hoitoon hakeutuminen ja hoidontarpeen arviointi _____	8
Hoidon suunnittelu _____	9
Hoitoon pääsy _____	9
1. VERTAISTUKEA ENSIHETKISTÄ LÄHTIEN _____	10
Sopeutumisvalmennuksesta apua arjen muutoksiin _____	11
Muistihdistykseltä tukea ja tietoa _____	12
2. TALOUDELLISEN TUEN MUODOT TUTUIKSI _____	13
Eläkkeensaajan asumistuki _____	14
Eläkettä saavan hoitotuki _____	14
Verovähennykset _____	14
Lääkekorvaukset ja lääkekatto _____	15
3. ENNAKOIMALLA ASIAT KUNTOON _____	16
Edunvalvontavaltuus _____	17
Hoitotahto _____	19
4. KOTIIN SAATAVA APU SELVILLE _____	21
Kotipalvelusta apua arkeen kotona _____	22
Muutokset asunnossa ja apuvälineet edistävät kotona asumista _____	23
Kunnan myöntämä korvaus asuntoon tehtävien muutostöiden kustannuksista _____	23
Kunnan myöntämä korvaus apuvälineen, koneen tai laitteen hankinnasta _____	24
ARA:n myöntämä asunnon korjausavustus _____	25

5. APUA JA TUKEA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN 27

Henkilökohtainen avustaja auttaa toteuttamaan omia valintoja arjessa _____	28
Tukea ja apua liikkumiseen kodin ulkopuolella _____	29
Liikkumista tukevat palvelut _____	30
Kuljetuspalvelut _____	30
Auton pysäköintilupa _____	31

6. OHJELMAA PÄIVIIN 32

Ikääntyneiden päivätoiminta _____	33
Työikäisten päivätoiminta _____	33

7. MUISTISAIRAAN OMAISENA 35

Omaishoito on yksi vaihtoehto muistisairaahan hoidon järjestämiseen _____	36
---	----

8. JOS KOTONA ASUMINEN EI OLE MAHDOLLISTA 38

Lyhytaikaishoito _____	39
Palveluasuminen _____	39
Laitospalvelut _____	40

9. APUA ONGELMATILANTEISIIN SOSIAALIPALVELUISSA JA TERVEYDENHOIDOSSA 42

Muistutus _____	43
Kantelu sosiaali- ja terveysalan valvontaviranomaiselle _____	44
Muutoksenhaku _____	48
Keneltä apua? _____	49
Sosiaaliasiamies _____	49
Potilasasiamies _____	49

10. EDUNVALVONTA 50

MINUN OIKEUTENI -TARKISTUSLISTA 53

TEKIJÖIDEN TERVEISET

Kädessäsi on Muistiliiton Minun oikeuteni -opas, jonka taustasta haluamme kertoa ensin lyhyesti. Olemme huomanneet, että muistisairaahan ihmisen saattaa olla vaikeaa saada ymmärrettävästi tietoa erilaisista hänelle mahdollisesti kuuluvista palveluista ja etuuksista erityisesti sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa. Tietoa on löydettävissä usein aika hajanaisesti ja lakitekstiä voi olla hankala tulkita. Sen vuoksi olemme laatineet tämän oppaan, jonka tarkoituksena on auttaa sinua näissä asioissa. Olemme koonneet tähän oppaaseen tietoa erilaisista palveluista ja etuuksista, joista saatat muistisairaana tai hänen läheisenään hyötyä tai joihin sinulla voi olla oikeus. Kaikkia mahdollisia palveluita ja etuuksia emme ole listanneet, vaan olemme pyrkineet valitsemaan keskeisimmät. Esimerkiksi kuntoutuksesta löydät lisätietoa Muistiliiton 'Elämää muistisairauden kanssa' -oppaasta sekä muista Muistiliiton julkaisuista. On tärkeää huomata, ettei pelkkä muistisairausrasdiagnoosi automaattisesti oikeuta sinua palveluiden saamiseen. Monen palvelun myöntämisessä kunta tai muu viranomainen saa käyttää harkintaa siinä, myönnetäänkö sitä vai ei. Joidenkin palveluiden kohdalla laki taas määrittelee tiukat ehdot sille, kenelle palvelua myönnetään. Näitä ehtoja emme ole voineet tyhjentävästi käydä tässä oppaassa läpi. Sen sijaan jokaisen palvelun kohdalla olemme kertoneet, mikä viranomainen vastaa palvelun tai tuen myöntämisestä, ja miten voit selvittää mahdollisuutesi ja oikeutesi saada tätä palvelua.

Oppaassa olevat tiedot perustuvat lainsäädäntöön, joka on voimassa opasta laatiesämme (08/2019). Mahdollinen tuleva sote-uudistus tulee todennäköisesti muuttamaan kunnallisten sosiaalipalveluiden ja terveydenhoidon järjestämistä. Sote-uudistukseen liittyvien lainsäädäntöuudistushankkeiden, kuten esimerkiksi vammaispalvelulain uudistamisen, myötä oppaan tiedot saattavat osittain muuttua.

Olemme esitelleet oppaassa asiakokonaisuudet ryhmitellen ne tiettyyn elämäntilanteeseen ja sairauden vaiheeseen sopiviksi. Oppaassa kerrotut esimerkit ovat kuvitteellisia, mutta vastaavat tosielämän tilanteita. Sinun kannattaa käydä opas läpi viimeistään muistisairaahan alkuvaiheessa, jotta pystyt hyödyntämään sinulle kuuluvat oikeudet ja etuudet mahdollisimman hyvin. Toivomme, että oppaan luettuasi sinulla on tietoa siitä, mitä tukimuotoja ja etuuksia sinun on mahdollista hakea ja mistä niitä haetaan. Kerromme myös, mistä löydät lisätietoa kuhunkin tukimuotoon tai etuuteen. Oppaasta löytyvät lisäksi ohjeet siihen, miten voit toimia, jos koet epäkohtia sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa. Samoin oppaasta löydät vinkkejä siihen, millaisia asiakirjoja laatimalla voit ennakoita tilannetta, jossa et itse pysty päättämään kaikista asioistasi tai hoitamaan asioitasi. Oppaan lopussa on tarkistuslista, jonka avulla voit seurata sinun oikeuksiesi toteutumista.

Jasmiina Jokinen ja Anna Valkeajoki

Kirjoittajat ovat työskennelleet juridisena asiantuntijana Muistiliiton Arjen asiamies-hankkeessa 2017–2019.

MILLOIN ASIAKKAANA, MILLOIN POTILAANA?

Muistisairaus muuttaa elämää, ja tähän uuteen tilanteeseen on lainsäädännönkin puolesta tukea ja apua tarjolla. Muistisairauden myötä saatat tarvita aiempaa enemmän sosiaalipalveluita ja terveydenhoitoa, kuten vaikkapa kotipalvelua, tukea kodin muutostöihin ja lääkärin vastaanottokäyntejä. Tässä osiossa käydään läpi oikeutesi sosiaalipalveluiden asiakkaana sekä terveydenhoidossa potilaana. Lisäksi selvitämme, mitä sosiaalipalveluita koskevan asian vireilletulosta tai hoitoon hakeutumisesta seuraa, millaisia suunnitelmia sinulle tulee sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa laatia, ja millaisia määräaikoja näihin asioihin liittyy.

Kun haet tai saat sosiaalipalveluita ja terveydenhoitoa, sinulla on erityinen asema sosiaalipalveluiden asiakkaana tai terveydenhoidossa potilaana. Sinulla on asiakkaana ja potilaana tiettyjä oikeuksia, kuten oikeus osallistua asiiasi käsittelyyn, oikeus saada tietoja ja oikeus saada kirjallinen päätös asiassasi. Näiden oikeuksien tunteminen voi olla hyödyllistä etenkin ongelmatilanteissa. Laki antaa myös raamit siihen, miten sosiaalipalvelua tai terveydenhoitoa koskevan asiiasi tulisi edetä, ja millaisia asiakirjoja sinulle tulisi laatia. Kun tunnet nämä säännöt, sinun on helpompi seurata asiiasi etenemistä ja osallistua sosiaalipalveluidesi ja terveydenhoitosi suunnitteluun.

Toisinaan käytät sekä sosiaalipalveluita että terveydenhoitoa, ja joissain tilanteissa ne ovat sulautuneet yhteen. Sosiaalipalveluita ja terveydenhoitoa koskevat eri lait ja säännöt. Myös oikeutesi eri tilanteissa ovat erilaiset riippuen siitä, käytätkö sosiaalipalveluita vai terveydenhoitoa. Tämän vuoksi on tärkeää erottaa, milloin olet asiakas ja milloin potilas.

SOSIAALIPALVELUISSA PUHUTAAN ASIAKKAISTA

Sosiaalipalveluita ovat esimerkiksi kotihoidon käynnit luonasi ja liikkumisesi avuksi annettavat palvelut. Silloin, kun haet tai käytät sosiaalipalveluita, olet asiakkaana asemassa.

Olet sosiaalipalveluiden asiakas siitä alkaen, kun asiiasi tulee vireille sosiaalipalveluissa esimerkiksi hakemuksen tai ilmoituksen perusteella, tai kun sinulle annetaan sosiaalipalveluita. Olet asiakas jo esimerkiksi silloin, kun saat kunnan työntekijältä, esimerkiksi palveluohjaajalta, ohjausta ja neuvontaa sosiaalipalveluista.

TERMIT TUTUIKSI

Sosiaalipalvelut tarkoittavat yleisesti kaikkia sosiaalipalveluita, kuten kotiin annettavia palveluita, asumispalveluita ja liikkumista tukevia palveluita. Keskeisimpiä sosiaalipalveluita säänteleviä lakeja ovat sosiaalihuoltolaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksista ja asemasta.

Vanhuspalvelut ovat osa sosiaalipalveluita ja ne on tarkoitettu ikääntyville sosiaalipalveluiden asiakkaille. Vanhuspalvelulain (= laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista) perusteella ei voi suoraan saada palveluita, vaan lailla turvataan se, että ikääntyvien asiakkaiden ja potilaiden erityistarpeet otetaan huomioon sosiaalipalveluissa ja terveydenhoidossa. Vanhuspalveluille ei ole ikärajaa, mutta vanhuspalvelulaissa ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä.

Vammaispalvelut ovat myös osa sosiaalipalveluita ja ne on tarkoitettu vammaisille sosiaalipalveluiden asiakkaille. Myös muistisairausten perusteella voi olla oikeutettu vammaispalveluihin. Vammaispalvelulaissa ja vammaispalveluasetuksessa on määritelty palvelukohtaisesti, kenellä ja millä edellytyksillä on oikeus saada vammaispalveluita.

SOSIAALIPALVELUASIA VIREILLE

Sosiaalipalveluasiasi voi tulla vireille esimerkiksi silloin, kun haet jotakin sosiaalipalvelua, kuten kotihoitoa tai omaishoidon tukea, tai kun sosiaalipalveluiden työntekijä muuten saa tiedon siitä, että saatat tarvita sosiaalipalveluita.

Kunnan sosiaalipalveluiden työntekijöillä on velvollisuus opastaa ja neuvoa sosiaalipalveluissa, jotka helpottavat arkeasi. Kunnan sosiaalivireilyyn kannattaakin olla rohkeasti yhteydessä, jos kunnan sosiaalipalveluiden kirjoa on vaikea hahmottaa, tai tuntuu ettet tiedä, mistä eri palveluiden hakeminen pitäisi aloittaa.

ILMOITUS SOSIAALIPALVELUIDEN TARPEESTA

Tietyillä henkilöillä, esimerkiksi kunnan sosiaalivireilytyöntekijöillä, terveydenhoidon ammattihenkilöillä sekä poliisilla, on velvollisuus ohjata kohtaamansa ilmeisessä palvelutarpeessa oleva henkilö hakemaan sosiaalipalveluita. Tietyissä tilanteissa näillä henkilöillä on myös velvollisuus tehdä ilmoitus kunnalle henkilön sosiaalipalveluiden tarpeesta salassapitovelvollisuuden estämättä. Oikeus tehdä ilmoitus sosiaalipalveluiden tarpeesta olevasta ihmisestä on kenellä tahansa muullakin henkilöllä, salassapidon estämättä.

PALVELUTARPEEN ARVIOINTI

Palvelutarpeen arvioinnilla selvitetään se, millaisia kunnan sosiaalipalveluita tarvitset, kuinka paljon niitä tarvitset ja kuinka pitkäaikaisesti. Arvioinnin tekee kunnan sosiaalipalveluiden ammattilainen yhteistyössä sinun ja tarvittaessa omaistesi ja läheistesi kanssa. Tarpeen mukaan arviointiin osallistuu myös esimerkiksi terveydenhoidon tai kuntoutuksen ammattilainen. Palvelutarpeen arvioinnissa kirjataan sekä sosiaalipalveluiden ammattilaisen että sinun oma näkemyksesi siitä, millaista apua ja tukea tarvitset. Arviointia tehtäessä täytyy muutenkin ottaa huomioon sinun toiveesi ja mielipiteesi palveluiden järjestämisestä. Luvallasi voidaan myös selvittää se, miten läheisesi voivat osallistua sinun tukemiseesi.

Samassa yhteydessä saat tiedon, millaisia eri vaihtoehtoja palveluidesi toteuttamiseen on, ja millaisia vaikutuksia näillä eri vaihtoehdoilla on.

Sinulla on sosiaalipalveluiden asiakkaana aina oikeus saada palvelutarpeesi arvioiduksi, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta esimerkiksi siksi, että palvelutarpeesi on vastikään arvioitu. Jos tilanteesi tai toimintakykysi muuttuu esimerkiksi sairauten etenemisen myötä, voit pyytää palvelutarpeesi arvioinnin päivittämistä.

Määräajat

Palvelutarpeen arviointi on aina aloitettava ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun sosiaalipalveluissa on saatu tieto siitä, että saatat olla palveluiden tarpeessa. Se, kuinka nopeasti arviointi täytyy tehdä, riippuu myös siitä, kuinka kiireellisesti tarvitset palveluita.

Jos olet yli 75-vuotias tai saat Kelan ylintä hoitotukea, palvelutarpeesi arviointi täytyy aloittaa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotostasi sosiaalipalveluihin. Sama sääntö pätee myös, kun selvitetään vammaispalvelulain mukaisten palveluiden tai tukitoimien tarvetta.

SUUNNITELMAT

Kun palvelujen tarpeesi on arvioitu, kanssasi tehdään suunnitelma tarvitsemiesi palveluiden toteuttamisesta. Tarkoituksena on luoda toimintasuunnitelma sosiaalipalveluidesi järjestämiseen. Suunnitelman tekee sosiaalipalveluiden ammattilainen yhteistyössä sinun ja tarvittaessa omaistesi, läheistesi ja muiden, sosiaalipalveluidesi kannalta olennaisten henkilöiden kanssa.

Suunnitelmaan kirjataan muun muassa sinun ja sosiaalipalveluiden ammattilaisen arvio tuen tarpeestasi ja tarvitsemistasi palveluista ja toimenpiteistä sekä arvio siitä, mitkä ovat sinulle välttämättömiä sosiaalipalveluita. Suunnitelmaan kirjataan myös sinun ja työntekijän arviot omista vahvuuksistasi ja voimavaroistasi ja yhdessä asettamanne konkreettiset tavoitteet toimenpiteille.

Jos annat luvan, sinulle voidaan tehdä yksi yhteinen suunnitelma koskemaan sekä sosiaalipalveluiden että muiden palvelujen kokonaisuutta. Tällainen voi olla esimerkiksi sosiaalipalveluita ja terveydenhoitoa koskeva yhteinen suunnitelma.

Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa myöhemmin.

Suunnitelman perusteella sinulle ei vielä myönnetä sosiaalipalveluita, vaan niistä täytyy tehdä erilliset hakemukset ja päätökset.

Sosiaalipalveluita koskevista suunnitelmista käytetään useita erilaisia nimityksiä, kuten asiakassuunnitelma, palvelusuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai palvelu- ja hoitosuunnitelma.

Määräajat

Suunnitelman laatimiselle ei ole asetettu tarkkaa määräaika. Suunnitelman tekemistä ei kuitenkaan saa turhaan pitkittää.

PÄÄTÖS KUNNALLISISTA SOSIAALIPALVELUISTA

Kun kunta myöntää sinulle sosiaalipalvelun, siitä tehdään päätös. Päätös tehdään yleensä sen jälkeen, kun palveluiden tarpeesi on arvioitu, sinulle on tehty suunnitelma palveluiden järjestämisestä ja kyseistä palvelua on haettu. Päätös täytyy tehdä palvelun myöntämisestä sekä silloin, kun sitä kieltäydytään myöntämästä.

Päätös täytyy perustella ja siinä täytyy olla liitteenä ohjeet muutoksenhakua varten. Sinulla on aina oikeus saada päätös kirjallisena. Onkin tärkeää muistaa pyytää kirjallinen päätös esimerkiksi silloin, jos saat tiedon päätöksestä vaikkapa puhelimitse. Ilman kirjallista päätöstä sinun on käytännössä mahdotonta tietää, miten päätöstä on perusteltu, tai hakea päätökseen muutosta.

Lisää tietoa siitä, miten sosiaalipalvelua koskevaan päätökseen voi hakea muutosta, löydät tämän oppaan kohdasta Muutoksenhaku s. 47–48.

Määräajat

Kiireellistä asiaa koskeva päätös täytyy tehdä viipymättä niin, ettei oikeutesi välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muisakin asioissa päätös on tehtävä ilman turhaa viivyttelyä.

Vammaispalveluita koskeva päätös tulee tehdä viimeistään kolmen kuukauden sisällä hakemuksen tekemisestä.

Päätös sosiaalipalvelusta on pantava toimeen viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun sosiaalipalveluasiasia on tullut kunnassa vireille.

SOPIMUS YKSITYISISTÄ SOSIAALIPALVELUISTA

Kunnan päätös sosiaalipalvelun myöntämisestä ei ole ainoa tapa saada sosiaalipalveluita. Voit hankkia sosiaalipalveluita ilman kunnan päätöstä itse maksaen tai kunnan sinulle myöntämällä palvelusetelillä, joka on tarkoitettu sosiaalipalvelun hankintaan.

Kun hankit sosiaalipalvelun yksityiseltä palveluntuottajalta, palvelusta tehdään sopimus sinun ja palveluntuottajan, kuten yksityisen palvelutalon, välillä. Tähän sopimukseen et voi hakea muutosta samalla tavalla kuin kunnan päätökseen sosiaalipalvelun myöntämisestä.

Lisätietoa siitä, miten yksityisiin sosiaalipalvelusopimuksiin liittyvissä ongelmatilanteissa voi toimia, löydät tämän oppaan kohdasta Muutoksenhaku s. 48.

YHTEYDENOTTO TAI ILMOITUS SOSIAALIPALVELUIHIN

Asiakas/tämän omainen tai edustaja, viranomainen, muu henkilö

PALVELUTARPEEN ARVIOINTI

Kiireellisen avun tarpeen arvioinnista tulee erityisesti huolehtia

SUUNNITELMA PALVELUIDEN TOTEUTTAMISESTA

Yhteistyössä asiakkaan ja/tai tämän omaisen, läheisen tai laillisen edustajan kanssa

Määräajat ja erityislainsäädännön määräykset tulee huomioida

PÄÄTÖS TAI SOPIMUS SOSIAALIPALVELUSTA

Määräajat ja erityislainsäädännön määräykset tulee huomioida

Päätökseen liittyvä muutoksenhakuoikeus

PALVELUN TOTEUTTAMINEN

Kunnan itse järjestämänä, ostopalveluna, palvelusetelillä

Määräajat tulee huomioida

TERVEYDENHOIDOSSA PUHUTAAN POTILAISTA

Silloin, kun saat tai käytät terveyden- tai sairaanhoidon palveluita, olet potilaan asemassa. Sinulla on potilaan oikeudet esimerkiksi silloin, kun käyt poliklinikalla tai terveyskeskuksessa. Samoin olet potilas silloin, kun hankit lääkärin tai hoitajan todistusta terveydentilastasi.

HOITOON HAKEUTUMINEN JA HOIDONTARPEEN ARVIOINTI

Kun tarvitset terveydenhoitoa, sinun tulisi hakeutua hoitoon ensisijaisesti omaan terveyskeskukseesi. Siellä hoidon tarpeesi arvioi terveydenhoidon ammattilainen lääketieteellisin perustein. Jos olet vielä työelämässä, hakeudu hoitoon työnantajasi järjestämään työterveyshuoltoon. Jos tarvitset kiireetöntä erikoissairaanhoidoa sairaalassa, lääkäri tai hammaslääkäri kirjoittaa sinulle lähetteen tätä varten.

Kun terveyskeskus on kiinni, saat kiireellisissä tilanteissa hoitoa terveyskeskuksen tai sairaalan päivystyksestä.

TERMIT TUTUIKSI

Perusterveydenhoidolla tarkoitetaan omassa terveyskeskuksessa annettavaa hoitoa, esimerkiksi verenpaineen seurantaa.

Erikoissairaanhoidoa puolestaan annetaan keskitetysti sairaanhoitopiireittäin, ja esimerkiksi lonkan keinonivelleikkaus on erikoissairaanhoidoa.

Kiireetön erikoissairaanhoido on erikoisosaamista vaativaa hoitoa tilanteessa, jossa terveytesi ei ole äkillisesti vaarantunut. Tällainen on esimerkiksi silmässä olevan kaihin leikkaaminen.

Lähete erikoissairaanhoidoon tarkoittaa esimerkiksi oman terveyskeskuksesi lääkärin kirjoittamaa lähetettä, jossa kerrotaan, mitä erikoisosaamista vaativaa hoitoa tarvitset ja miksi. Lähetteen perusteella arvioidaan, miten kiireellisesti tarvitset erikoissairaanhoidoa. Saat erikseen kutsun esimerkiksi leikkaukseen tai muuhun toimenpiteeseen, jota saamasi lähete koskee.

Määräajat

Jos hoidon tarvettasi ei voida arvioida sillä hetkellä, kun ensimmäisen kerran otat yhteyttä terveyskeskukseen, se pitää tehdä viimeistään kolmantena arkipäivänä yhteydenotostasi. Kiireellisissä tapauksissa hoidon tarpeesi arvioidaan välittömästi.

Erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi voi kestää perusterveydenhoitoa pidempään. Hoidon tarpeesi arviointi tulee erikoissairaanhoidossakin aloittaa viimeistään kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete erikoissairaanhoidon yksikköön. Jos arviointi edellyttää erityisiä tutkimuksia tai erikoislääkärin arviota, hoidon tarpeesi arvioinnissa saa kestää pidempään, mutta se tulee kuitenkin toteuttaa viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lähetteen saapumisesta.

HOIDON SUUNNITTELU

Kun hoidon tarpeesi on arvioitu, sinulle laaditaan suunnitelma hoitosi järjestämisestä. Suunnitelmaan kirjataan hoidon järjestäminen ja hoidon aikataulu. Suunnitelma tehdään yhteistyössä sinun ja tarvittaessa omaistesi, läheistesi tai edustajasi kanssa. Suunnitelmaa ei tarvitse tehdä, jos se on tarpeetonta, esimerkiksi jos tarvitset vain tilapäistä ohjausta ja neuvontaa.

Hoitoon on aina saatava sinun suostumuksesi. Sinulle täytyy antaa tietoa terveydentilastasi, hoidon merkityksestä sinulle, eri hoitovaihtoehtoista ja niiden vaikutuksista.

Jos et pysty tekemään päätöksiä hoidostasi tai ymmärtämään päätösten seurauksia, tahtoasi selvitetään hoitotahdon sekä tarvittaessa läheistesi, omaistesi tai edustajiesi avulla. Epäselvässä tilanteessa lääkäri hoitaa sinua niin, että se turvaa henkilökohtaisen etusi.

HOITOON PÄÄSY

Hoitohenkilökunnan tulee ilmoittaa, milloin pääset hoitoon. Heidän tulee myös kertoa, jos hoitoon pääsysi ajankohta muuttuu.

Perusterveydenhoidossa hoitosi on järjestettävä kohtuullisessa ajassa. Kohtuullinen aika riippuu muun muassa terveydentilastasi. Hoito tulisi kuitenkin järjestää viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarpeesi on arvioitu.

Poikkeus tähän kolmen kuukauden sääntöön on suun terveydenhoito, jossa hoito tulee järjestää viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hoidon tarpeesi arvioinnista. Kolmen kuukauden määräajasta poikkeaminen ei kuitenkaan saa vaarantaa terveydentilaasi.

Jos tarvitset erikoissairaanhoidoa, se tulee järjestää kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hoidon tarpeesi on arvioitu.

Toisinaan sinulle voidaan antaa maksusitoumus tai palveluseteli, jolla voit hakeutua hoitoon yksityiseen terveydenhoidon yksikköön. Tällä tavalla taataan, että saat tarvitsemaasi hoitoa edellä kerrotussa määräajassa.

YHTEYDENOTTO TERVEYDENHOITOON

Potilas/tämän omainen tai edustaja

HOIDON TARPEEN ARVIOINTI

Määräajat tulee huomioida

Onko perus- vai erikoissairaanhoidoa?

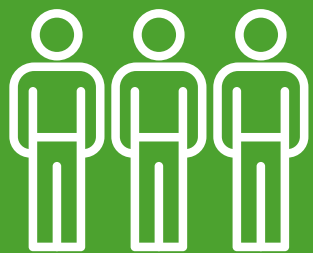
SUUNNITELMA TERVEYDENHOIDOSTA

Yhteistyössä potilaan ja/tai tämän omaisen, läheisen tai laillisen edustajan kanssa

HOITOON PÄÄSY

Määräajat tulee huomioida

Onko perus- vai erikoissairaanhoidoa?

1. VERTAISTUKEA ENSIHETKISTÄ LÄHTIEN

SOPEUTUMISVALMENNUKSESTA APUA ARJEN MUUTOKSIIN

Mikä?

Kela järjestää muistisairaille ihmisille sekä heidän omaisilleen ja läheisilleen sopeutumisvalmennuskursseja eri puolilla Suomea. Kurssin tavoitteena on auttaa sinua ja läheisiäsi sopeutumaan muistisairaudesta aiheuttamiin muutoksiin elämässä. Kurssit ovat ilmaisia, ja voit saada matkakustannuksiin korvausta Kelalta.

Tällä hetkellä kurssit kestävät viisi päivää. Kurssilla tapaavat muita samassa elämäntilanteessa olevia ja saat vertaistukea muilta muisti-perheiltä sekä tärkeää tietoa sairaudestasi, eri palveluista ja tukimuodoista.

Miten?

Kursseille haet täyttämällä Kelan hakulomakkeen, jonka löydät Kelan verkkosivuilta tai voit hakea sen Kelan toimistosta.

Sopeutumisvalmennuskurssille voit hakea, jos muistisairautesi on varhaisessa vaiheessa (= MMSE-pisteet ovat 23 tai enemmän) ja olet alle 76-vuotias. Jos olet kiinnostunut sopeutumisvalmennuskurssista, keskustele asiasta lääkärin kanssa. Lääkäri arvioi kanssasi tarpeesi valmennukselle ja antaa sinulle lausunnon. Saatua lausunnon toimita se yhdessä hakulomakkeen kanssa Kelalle.

Lisätietoja saat Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskurssit.

KUNTOUTUS

Oman kotikuntasi järjestämästä kuntoutuksesta ja muusta tuesta saat lisää tietoa oman kuntasi sosiaalipalveluista ja terveyskeskuksesta.

Lisää kuntoutuksesta voit lukea Muistiliiton kuntoutusoppaasta, www.muistiliitto.fi > tuki ja palvelut > hoito ja kuntoutus.

Voit tutustua myös Terveyskylän Kuntoutumistaloon, www.terveyskyla.fi > kuntoutumistalo.

MUISTIYHDISTYKSELTÄ TUKEA JA TIETOA

Muistiliiton 43 jäsenyhdistystä muodostavat kattavan verkoston, joka palvelee muistisairaita ihmisiä ja heidän läheisiään sekä kaikkia muistista ja muistisairauksista kiinnostuneita.

Muistiluotsit ovat Muistiliiton jäsenyhdistysten ylläpitämiä maakunnallisia asiantuntija- ja tukikeskuksia, jotka tarjoavat apua ja tukea muistisairaille ihmisille ja heidän läheisilleen. Muistiluotsit toimivat 18 maakunnassa ja muodostavat koko maan kattavan verkoston.

Muistiluotsit tekevät vaikuttamistyötä muistisairaiden ihmisten yhdenvertaisuuden ja hyvän elämän puolesta sekä toimivat aktiivisesti maakuntiensa verkostoissa. Muistiluotseissa vahvistetaan erityisesti muistisairauksiin liittyvää vapaaehtois- ja vertaistoimintaa sekä varmistetaan muistisairaiden ihmisten äänen kuuluminen. Muistiluotsit ovat muistityön ammattilaisia ja heitä sitoo vaitiolovelvollisuus.

Valtakunnallista verkostoa ja alueellisia keskuksia rahoittaa sosiaali- ja terveysministeriö Veikkauksen tuotoilla.

Sinun kannattaa tutustua Muistiyhdistys- ja muistiluotsitoimintaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Muistiyhdistyksillä on useilla paikkakunnilla monipuolista toimintaa, kuten ryhmätoimintaa, retkiä, tietoa, tukea, ohjausta ja neuvontaa.

Lisätietoja saat lähimmästä muistiyhdistyksestäsi ja Muistiliiton verkkosivuilta, www.muistiliitto.fi > tuki ja palvelut > muistiyhdistys lähelläsi.

Muistineuvo-tukipuhelin tarjoaa muistisairauksiin liittyvää ohjausta ja neuvontaa maanantaisin, tiistaisin ja torstaisin (klo 12–17) numerossa 09 8766 550 (0,08 €/min.+pvm). Puheluihin vastaavat muistityön ammattilaiset.

Ruotsinkielistä palvelua on saatavilla tiistaisin klo 14–17 samassa numerossa. Minneslinjen betjänaar på svenska på tisdagar kl. 14–17 på samma telefonnummer.

Vertaislinja-tukipuhelin on maksuton palvelu muistisairaana läheisille. Joka päivä klo 17–21 numerossa 0800 9 6000 puheluihin vastaavat kokeneet ja koulutetut vapaaehtoiset, entiset muistisairaana omaishoitajat, joiden läheinen on sairastanut etenevää muistisairautta.

TUETTU LOMA

Voit hakea läheisesi kanssa Maaseudun terveys- ja lomahuolto ry:n yhdessä muistiyhdistysten kanssa järjestämille tuetuille lomille. Lomien tavoitteena on, että saat läheisesi kanssa vertaistukea ja voimavaroja sekä virkistystä. Tuettu loma järjestetään usein kuntoutuskeskuksessa tai kylpylässä. Paikalla on henkilökuntaa sekä päiväaikaan mahdollisesti muistiyhdistysten työntekijöitä. Koska kyse on lomasta, vastuu turvallisuudesta ja hyvinvoinnista on sinulla itselläsi ja läheiselläsi.

Voit saada lomatukea taloudellisin, terveydellisin ja sosiaalisin perustein. Tuen myöntämisessä otetaan huomioon sinun ja puolisoosi tulot ja menot sekä elämäntilanteenne sekä se, onko sinulle ja puolisollesi aiemmin myönnetty lomatukea. Voit saada lomatukea korkeintaan joka toinen vuosi. Kelan järjestämään kuntoutukseen osallistuminen ei estä sinua hakemasta lomatukea. Lomasta peritään omavastuumaksu.

Lisätietoja ja hakemuksen löydät Maaseudun terveys- ja lomahuollon verkkosivuilta, www.mtlh.fi.

Myös muut lomajärjestöt järjestävät hyvinvointilomia ja tuettuja lomia. Näihin voit tutustua esimerkiksi Lomajärjestöjen yhteistyöryhmän verkkosivulla, www.lomajarjestot.fi

2. TALOUDELLISEN TUEN MUODOT TUTUIKSI

ELÄKKEENSAAJAN ASUMISTUKI

Voit saada eläkkeensaajan asumistukea, jos asut vakinaisesti Suomessa, olet pienituloinen ja saat eläkettä. Asumistukea voit saada vakinaiseen vuokra- tai omistusasuntoon. Asumistuen määrään vaikuttavat sekä asumismenosi että omat tulosi.

Eläkkeensaajan asumistukea haetaan Kelalta.

Lisätietoja eläkkeensaajan asumistuesta saat Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > eläkkeensaajan asumistuki.

Jos et ole oikeutettu saamaan eläkkeensaajan asumistukea, selvitä mahdollisuutesi saada Kelalta yleistä asumistukea. Lisätietoja yleisestä asumistuesta saat Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > yleinen asumistuki.

ELÄKETTÄ SAAVAN HOITOTUKI

Voit saada eläkettä saavan hoitotukea, jos olet eläkkeellä ja muistisairaus on heikentänyt toimintakykyäsi vähintään yhden vuoden ajan. Lisäksi vaaditaan, että tarvitset apua henkilökohtaisissa toiminnoissasi, kuten peseytymisessä, pukeutumisessa tai kommunikoinnissa, tai ohjausta tai valvontaa, kuten muistuttelua, kannustusta tai arjen toimintojen sujuvuuden silmälläpitoa. Hoitotuen määrään vaikuttaa se, kuinka paljon apua, ohjausta ja valvontaa tarvitset. Kun tilanteesi tai toimintakyky muuttuu, voit hakea korkeampaa hoitotukea.

Eläkettä saavan hoitotukea haetaan Kelalta.

Lisätietoja eläkettä saavan hoitotuen myöntämisestä saat Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > eläkettä saavan hoitotuki.

KELAN TUKIEN HAKEMINEN

Kelan myöntämiä tukia voi hakea joko internetissä Kelan sähköisessä asiointipalvelussa tai täyttämällä paperisen lomakkeen ja lähettämällä sen Kelan palvelupisteeseen.

Lisätietoja esimerkiksi siitä, voitko saada jotakin Kelan myöntämää tukea, saat ottamalla yhteyttä Kelan asiakaspalveluun puhelimitse tai käymällä henkilökohtaisesti Kelan palvelupisteessä.

VEROVÄHENNYKSET

Voit tehdä tietyin edellytyksin verotuksessasi erilaisia vähennyksiä, jotka liittyvät muistisairauteen tai muuhun pitkäaikaissairauteen tai vammaan. Tällaisia ovat esimerkiksi invalidivähennys ja veronmaksukyvyn alentumisvähennys.

Kotitalousvähennyksen voit puolestaan tehdä osasta kotona teettämäsi työn kustannuksista. Kotitalousvähennykseen voivat oikeuttaa asunnon tai vapaa-ajan asunnon kunnossapito- ja perusparannustyöt sekä tavanomainen kotitalous-, hoiva- ja hoitotyö. Myös jotkin palvelutalossa saatavat palvelut voivat oikeuttaa kotitalousvähennykseen, jos näitä varten ei ole myönnetty palveluseteliä.

Lisätietoja verovähennyksistä saat Verohallinnolta. Voit esimerkiksi soittaa Verohallinnon asiakaspalvelunumeroihin tai tutustua Verohallinnon verkkosivuihin, www.vero.fi.

LÄÄKEKORVAUKSET JA LÄÄKEKATTO

Saat Kelalta korvausta reseptillä ostetuista lääkkeistä, kliinisistä ravintovalmisteista ja perusvoiteista. Korvausta maksetaan siitä alkaen, kun omavastuuosuutesi (50 euroa vuodessa) on ylittynyt. Yleensä korvaus otetaan huomioon jo apteekissa tuotteita maksaessasi. Korvausta saat, kun ostat kerralla korkeintaan 3 kuukauden lääkkeet.

Lääkekatto eli vuosiomavastuu tarkoittaa sitä summaa, jonka korkeintaan joudut vuodessa maksamaan kaikista Kelan lääkekorvaukseen oikeuttavista reseptivalmisteista. Vuonna 2019 lääkekatto on 572 euroa. Kun lääkekattosi kalenterivuoden osalta täyttyy, sinun tarvitsee loppuvuoden ajan maksaa jokaisesta korvattavasta valmisteesta vain 2,50 euron omavastuu.

Lisätietoja lääkekorvauksista ja lääkekatosta saat Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > lääkkeet.

3. ENNAKOIMALLA ASIAT KUNTOON

” Sain hiljattain diagnoosin muistisairaudesta, joka lääkärin mukaan on vielä lievässä vaiheessa. Minulle kerrottiin, että nyt olisi viimeistään aika järjestää asioideni hoito tulevaisuudessa. Miten tämä tehdään ja mistä voin aloittaa? Onko ennakointi ylipäättään minulle tarpeellista? Tähän asti lapseni ovat auttaneet minua pankkiasioissa ja muissa asioissa, missä olen apua tarvinnut.”

EDUNVALVONTAVALTUUTUS

Mikä?

Edunvalvontavaltuutus on tulevaisuutta varten tehtävä asiakirja. Sen avulla voit ennakkoon määrätä, kuka hoitaa asioitasi siinä tilanteessa, jos et niitä itse pysty esimerkiksi sairauden takia hoitamaan. Edunvalvontavaltuutus voi auttaa myös lähipiiriäsi, kun he tietävät, kuka asioitiasi huolehtii tarvittaessa. Edunvalvontavaltuutus on myös valtuutetulle kevyempi tapa hoitaa asioita verrattuna siihen, että hänet määrättäisiin edunvalvojaksi.

Edunvalvontavaltuutuksessa valitset yhden tai useamman henkilön, jotka esimerkiksi muistisairaudeen edetessä voivat alkaa hoitaa asioitasi. Voit itse määrittellä muun muassa sen, missä asioissa edunvalvontavaltuutettu sinua saa edustaa, ketkä kaikki ovat valtuutettuja ja kenen haluat hoitavan mitään asiaa. Voit jakaa tehtäviä edunvalvontavaltuutettujen kesken, esimerkiksi niin, että yksi valtuutettu hoitaa talouteesi liittyvät asiat ja toinen valtuutettu terveydenhoitoosi liittyvät asiat.

Sinun on hyvä pohtia etukäteen myös sitä, etteivät valitsemasi edunvalvontavaltuutetut voikaan hoitaa tehtäväänsä. Sitä varten voit valita myös toissijaisia valtuutettuja ja varavaltuutettuja. Tällaisia tilanteita voi aiheutua esimerkiksi edunvalvontavaltuutetun oman muuttuneen elämäntilanteen vuoksi tai siitä syystä, että edunvalvontavaltuutettu saattaa olla lain mukaan esteellinen edustamaan sinua, kuten vaikkapa lähisukulaisten välisessä asunon vuokraamisessa tai kesämökkikaupassa.

Maistraatti valvoo edunvalvontavaltuutetun toimintaa sen jälkeen, kun edunvalvontavaltuutus on vahvistettu. Valtuutetun täytyy esimerkiksi toimittaa maistraatille luettelo kaikesta omaisuudestasi, jota hän saa valtuutuksella hoitaa. Lähtökohtaisesti valtuutetun ei tarvitse toimittaa maistraatille vuosittain tiliä asioiden hoitamisesta, mutta valtuutetun täytyy pyydettäessä antaa maistraatille selvitys siitä, miten hän on hoitanut tehtäväänsä.

Milloin?

Jotta voit tehdä pätevän edunvalvontavaltuutuksen, sinun tulee olla täysi-ikäinen ja päätöksentekokykyinen. Päätöksentekokyky tarkoittaa sitä, että ymmärrät edunvalvontavaltuutuksen merkityksen ja sen seuraukset, ja pystyt tekemään päätöksen valtuutuksen tekemisestä. Muistisairausdiagnoosi ei automaattisesti tarkoita, ettet voisi enää tehdä pätevää edunvalvontavaltuutusta. Esimerkiksi muistisairaudeen lievässä vaiheessa saattaa vielä olla mahdollista tehdä pätevää edunvalvontavaltuutusta. Jos teet edunvalvontavaltuutuksen vasta muistisairausdiagnoosin jälkeen, kannattaa valtuutukseen kuitenkin liittää lääkärintodistus, jossa todetaan, että olet ollut päätöksentekokykyinen valtuutuksen tehdessäsi.

Edunvalvontavaltuutus ei tule voimaan heti kun laadit sen, vaan vasta jos tulet itse kykenevämmäksi hoitamaan asioitasi. Silloin nimeämäsi edunvalvontavaltuutettu hankkii lääkärintodistuksen siitä, ettet enää pysty hoitamaan asioitasi. Lääkärintodistus viedään maistraattiin yhdessä alkuperäisen edunvalvontavaltuutusasiakirjan kanssa. Valtuutus tulee voimaan vasta kun maistraatti on vahvistanut sen.

Miten?

Edunvalvontavaltuutuksen muodosta säädetään tarkkaan laissa. Sen täytyy olla kirjallinen ja siihen tulee merkitä valtuuttaja ja valtuutettu, valtuuttamistarkoitus ja valtuutetun tehtävä. Valtuuttaja on se henkilö, joka valtuuttaa toisen hoitamaan asioitaan, ja valtuutettu on se henkilö, joka valtuutetaan hoitamaan toisen asioita. Lisäksi edunvalvontavaltuutuksen tulee olla valtuuttajan allekirjoittama ja kahden esteettömän henkilön todistama. Sinun on tärkeää muistaa, etteivät lähisukulaisesi tai heidän puolisonsa voi olla edunvalvontavaltuutuksesi todistajia. Edunvalvontavaltuutuksessa tulee olla myös niin sanottu voimaantuloehto eli

maininta siitä, että valtuutus tulee voimaan vasta sitten, kun valtuuttaja tulee esimerkiksi sairauden vuoksi itse kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Jos laissa säädetyt muotomääräykset eivät täyty, edunvalvontavaltuutus ei ole pätevä eikä sitä voida vahvistaa maistraatissa. Tämän takia edunvalvontavaltuutuksen laatimiseen kannattaa käyttää asiantuntijaa, kuten asiaan perehtynyttä lakimiestä.

Edunvalvontavaltuutuksen sisällön ja ehdot voit tehdä monella eri tavalla. Sinulla on paljon valinnanvaraa esimerkiksi siinä, mitä asioita edunvalvontavaltuutettusi saa tehdä, miten hänen tulee asioidasi hoitaa ja miten hänen toimintaansa valvotaan. Tärkeintä on, että tekemäsi valtuutus vastaa juuri sinun tarpeitasi. Esimerkiksi valmis mallipohja ei välttämättä vastaa juuri sinun tahtoasi ja tarpeitasi. Kun käytät asiantuntijaa edunvalvontavaltuutuksen laatimiseen, hän osaa antaa sinulle neuvoja siitä, millaisia määräyksiä juuri sinun valtuutukseesi kannattaa kirjata.

Lakimiehen voit löytää esimerkiksi yksityisestä laki- tai asianajotoimistosta tai pankista. Jos tulosi ovat pienet, voit selvittää oikeusapu-toimistosta, voitko saada oikeusapua edunvalvontavaltuutuksen tekemiseen.

Ennen edunvalvontavaltuutuksen tekemistä on hyvä keskustella valitsemasi edunvalvontavaltuutetun kanssa siitä, miten toivot asioidasi hoidettavan ja millaisia vastuuta hänellä on, kun edunvalvontavaltuutus aikanaan vahvistetaan.

Lisätietoja Muistiliiton verkkosivuille on koottu lisätietoja ja hyödyllisiä linkkejä edunvalvontavaltuutuksesta: www.muistiliitto.fi > etuudet ja oikeudet > edunvalvontavaltuutus.

Muistiliitto on julkaissut oikeusoppaan muistisairaalle ja hänen läheiselleen. Se löytyy esimerkiksi sähköisenä Muistiliiton verkkosivuilta, www.muistiliitto.fi > etuudet ja oikeudet > oikeusopas.

Suomen muistiasiantuntijat ry:n oppaasta ”Miten turvaan tahtoni toteutumisen?” löydät paljon hyödyllistä tietoa oikeudellisesta ennakoinnista: www.muistiasiantuntijat.fi > julkaisut > verkkojulkaisut.

Tietoa edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisesta löydät maistraattien verkkosivuilta, www.maistraatti.fi > palvelut > holhoustoimi > edunvalvontavaltuutus.

Maistraatit siirtyvät vuoden 2020 alusta alkaen osaksi uutta Digi- ja väestötietovirastoa. Tarkista tuolloin uuden viraston yhteystiedot.

” Olen kohta 60-vuotias ja olen tehnyt edunvalvontavaltuutuksen pojalleni. Olen keskustellut poikani kanssa omaan tulevaisuuteeni liittyvistä asioista ja haluaisin, että hän on ensisijainen asioideni hoitaja sekä taloudellisissa että hoitoni liittyvissä asioissa. Edunvalvontavaltuutuksessa olen määrännyt, että pojallani on oikeus myydä kesämökkini. Olen ohjeistanut, että mökki tulee myydä, kun en enää pysty yöpymään siellä, ja myynnistä saaduilla varoilla tulee varmistaa, että saan asua kotonani mahdollisimman pitkään. Poikani lisäksi olen toissijaiseksi valtuutetuksi pyytänyt sisarentyttäreni suostumusta.”

MUUT JÄRJESTELYT

Edunvalvontavaltuutuksen lisäksi on myös muita järjestelyjä, joiden avulla voit varmistaa asioiden hoitumisen silloin, kun et voi niitä itse hoitaa.

Tavallisella valtakirjalla voit valtuuttaa toisen henkilön hoitamaan asioita puolestasi. Valtakirjassa voit vapaasti määritellä, mitä asiaa se koskee, kenet valtuutat ja miten hän saa edustaa sinua. Tavallisella valtakirjalla toimittaessa oletuksena on, että pystyt valvomaan valtuuttamasi henkilön toimintaa. Tämän takia se ei välttämättä ole riittävä tapa varmistaa kaikkien asioiden hoitumista vaikkapa muistisairauden edetessä. Esimerkiksi pankit eivät välttämättä hyväksy tavallisella valtakirjalla annettua valtuutusta, jos se on hyvin yleisesti kirjoitettu tai jos tiedossa on, että sinulla valtuuttajana on muistisairaus.

Taloudellisia asioita voit järjestellä toisen henkilön hoidettavaksi sopimalla erilaisista tilijärjestelyistä. Pankin kanssa voit esimerkiksi sopia siitä, että toiselle henkilölle annetaan oikeus nostaa ja siirtää varoja omalta tililtäsi. Laskut voit muuttaa e-maksuiksi tai sopia perittäviksi suoramaksuna. Edellytyksenä näillekin järjestelyille on se, että niitä tehdessään tilin haltijana pystyt ymmärtämään toimenpiteiden merkityksen. Parhaiten tiedon erilaisista järjestelymahdollisuuksista saat ottamalla yhteyden omaan pankkiisi.

HOITOTAHTO

Mikä?

Hoitotahdolla ilmaiset tahtosi tulevasta hoidostasi ja huolenpidostasi. Hoitotahdon avulla hoitoosi ja huolenpitoosi liittyvä tahtosi tulee selville myös tilanteessa, jossa et sitä itse pysty ilmaisemaan esimerkiksi pitkälle edenneen muistisairauden takia.

Hoitotahdossa voit kertoa tahdostasi hoitosi järjestämisessä. Voit kieltää tietynlaisen hoidon antamisen terveydenhoidon henkilökuntaa sitovasti. Kielto voi koskea esimerkiksi elvytystä tai hengityksen tukemista tietyssä tilanteessa. Voit myös kertoa hoitoa koskevista toiveistasi, elämäntavoistasi ja arvoistasi, joiden avulla hoitoasi voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää enemmän itsesi näköiseksi. Hoitotahdossa voit myös kertoa, kenelle saa kertoa hoitoosi liittyviä tietoja, tai kuka saa tehdä puolestasi hoitopäätöksiä tilanteessa, jossa et itse voi niitä tehdä.

Hoitotahto sitoo terveydenhoidon henkilökuntaa, eikä sinulle saa antaa hoitoa, jonka olet hoitotahdossasi kieltänyt. Sosiaalipalveluissa hoitotahdon hoivatoiveet eivät sido samalla tavalla, mutta myös sosiaalipalveluita sinulle annettaessa tulee pätevä hoitotahto ottaa huomioon tahdonilmaisunasi.

Milloin?

Hoitotahto tulee tehdä niin, että vielä ymmärrät sen merkityksen. Muistisairaanakin voit antaa vielä pätevän hoitotahdon. Edellytyksenä on, että ymmärrät mistä hoitotahdossa on kysymys, ymmärrät hoitotahdon merkityksen itsellesi, ymmärrät eri ratkaisujen seuraukset ja pystyt tämän perusteella tekemään päätöksen hoidostasi.

Miten?

Voit tehdä hoitotahtdon sekä suullisesti että kirjallisesti. Selvyyden vuoksi hoitotahto on kuitenkin hyvä tehdä kirjallisena. Sinun ei ole pakko merkitä kirjoitettuun hoitotahtoon todistajia, mutta tästä voi olla myöhemmin hyötyä. Todistajat voivat nimittäin tarvittaessa auttaa kertomaan, olitko esimerkiksi ymmärryskykyinen hoitotahtoa tehdessäsi. Jos kerrot hoitotahtosi suullisesti hoitohenkilökunnalle, esimerkiksi lääkärille, siitä tehdään merkintä potilasasiakirjoihisi.

Hoitohenkilökunnan on saatava tieto hoitotahtostasi, jotta he voivat ottaa sen hoidossasi huomioon. Onkin tärkeää, että hoitotahto on kirjattuna potilasasiakirjoihisi, tai että joku läheisistäsi, edunvalvojesi tai edunvalvontavaltuutettusi tietää hoitotahtostasi ja pystyy löytämään hoitotahtoasiakirjan. Yksi hyvä tapa on kirjata tieto hoitotahtosta sähköiseen Omakanta-palveluun. Se löytyy verkkosivuilta www.kanta.fi > omakanta. Voit myös täyttää hoitotahtosta kertovan hoitotahtokortin ja kantaa sitä esimerkiksi lompakossasi. Kortin voit tilata Muistiliitosta tai tulostaa Muistiliiton verkkosivuilta.

Lisätietoja Muistiliiton verkkosivuilta löytyy täytettävä hoitotahtolomake suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi, www.muistiliitto.fi > etuudet ja oikeudet > hoitotahto.

Suomen muistiasiantuntijat ry:n oppaasta ”Miten turvaan tahtoni toteutumisen?” löydät paljon hyödyllistä tietoa oikeudellisesta ennakoinnista, www.muistiasiantuntijat.fi > julkaisut > verkkojulkaisut.

Diagnoosin saatuani minut ohjattiin muistikoordinaattorin pakeille. Sain paljon tietoa tulevaisuuden suunnittelusta: henkilökohtaisesta kuntoutussuunnitelmasta, sopeutumisvalmennuksesta, elintapojen merkityksestä ja oikeudellisista toimista, tärkeimpinä mielestäni hoitotahtdon ja edunvalvontavaltuutuksen laatimisesta. Hoitotahtooni olen kirjannut muun muassa, mitä vaatteita ja tauluja haluan kotoa mukaan palvelutaloon, miten haluan itseäni hoidettavan ja mitkä ruoista erityisesti pidän. Ulos lintuja katsomaan haluan mahdollisimman usein ja haluan laulaa aina kuin mahdollista, sillä musiikki on ollut minulle aina rakas harrastus! Hoitotahtoni on läheisilläni tiedossa.”

4. KOTIIN SAATAVA APU SELVILLE

Minulla on äskettäin todettu muistisairaus. En oikein vielä tiedä, millaista tukea voisin saada ja mistä sitä voisin hakea. Mistä voisin aloittaa, millaisia palveluja voin saada? Asun omassa kodissani puolisoni kanssa, pystyn vielä liikkumaan hyvin ja haluan viettää mahdollisimman aktiivista elämää myös kodin seinien ulkopuolella. Jo tässä vaiheessa haluaisin selvittää, millaista apua voin saada kotiini ja miten voin mahdollistaa kotona asumiseni mahdollisimman pitkään.”

Muistisairauden alkuvaiheessa et vielä ehkä koe tarvitsevasi paljon palveluita tai tukea elämääsi. On kuitenkin hyvä selvittää ajoissa, miten voit jatkaa kotona asumista sittenkin, kun tarvitset enemmän tukea. Kotona asuaksesi saatat tarvita sinne joitakin apuvälineitä, ja kotonasi voidaan tehdä muutostöitä helpottamaan elämääsi. Voit myös saada kotiisi kunnan palveluita auttamaan jokapäiväisissä askareissasi.

KOTIPALVELUSTA APUA ARKEEN KOTONA

Mikä?

Kotipalvelu tukee ja auttaa, kun tarvitset muistisairauden vuoksi apua kotiin selviytyäkseen arkipäivän askareista. Kotipalvelun työntekijät ovat pääasiassa kodinhoitajia, kotiavustajia ja lähihoitajia.

Kotipalveluun voi kuulua esimerkiksi ateria- ja siivouspalveluja, peseytymisessä avustamista ja turvapalveluja. Sinua voidaan myös auttaa esimerkiksi asumiseen, asiointiin, toimintaky-

kyyn tai vaikkapa lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa.

Kotipalvelun avulla voit jatkaa kotona asumista, vaikka tarvitsisit enemmän tukea elämääsi. Kotipalvelu tulee järjestää sinun tuen tarpeesi mukaan. Kotipalvelua voi saada tarvittaessa ympäri vuorokauden, seitsemänä päivänä viikossa.

Mistä ja miten?

Kotipalvelun järjestää kunta. Jos haluat selvittää, voisitko saada apua kotiisi, ota yhteyttä esimerkiksi oman kuntasi sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan ja kerro, millaisia palvelutarpeita sinulla on. Kunnan sosiaalipalveluiden ammattilainen selvittää kanssasi, mitä palveluita tarvitset, suunnittelee ne kanssasi ja tekee päätöksen siitä, mitä palveluita sinulle myönnetään. Kotipalvelusta voidaan periä asiakasmaksu.

Kunta voi toteuttaa kotipalvelun itse, ostaa sen yksityiseltä palveluntuottajalta tai myöntää palvelusetelin kotipalvelun ostamiseksi.

TERMIT TUTUIKSI

Kotihoito muodostuu kotipalvelun ja kotisairaanhoidon palveluista.

Määrärahasidonnainen etuus tarkoittaa sellaista palvelua tai tukea, jota esimerkiksi kunta järjestää niiden määrärahojen puitteissa, jotka se on tämän palvelun tai tuen järjestämiseen varannut. Kunta saa käyttää harkintaa siinä, myöntääkö se tällaista palvelua tai tukea. Jos kyse on laissa kunnan vastuulle annetusta palvelusta tai tuesta, kunnan täytyy varata sitä varten riittävät määrärahat.

Subjekttiivinen oikeus tiettyyn palveluun tai tukeen tarkoittaa sitä, että jos laissa säädetyt edellytykset palvelun tai tuen saamiselle täyttyvät kohdallasi, sinulla on oikeus saada tämä palvelu tai tuki ja kunnan on myönnettävä se sinulle. Toisin kuin määrärahasidonnaisen palvelun tai tuen kohdalla, kunta ei tällöin voi päättää olla myöntämättä palvelua tai tukea. Esimerkiksi monet vammaisille henkilöille tarkoitetut vammaispalvelut ovat tällaisia.

Palvelusetelin myöntäminen tarkoittaa sitä, että kunta sitoutuu maksamaan tietyn palvelun, esimerkiksi kotipalvelun, kustannukset ennalta määritellyn rahamäärään asti. Palvelusetelin myöntämisestä saat päätöksen. Päätöksessä kunta määrittelee, kuinka suuri palvelusetelin arvo on, eli kuinka paljon rahaa kunta korkeintaan maksaa tästä palvelusta. Jos palvelu maksaa tätä enemmän, joudut itse maksamaan ylimenevän osan. Lisäksi kunta määrittelee päätöksessä sen, mihin rahan saa käyttää. Kun olet saanut palvelusetelin, voit ostaa kotipalvelua kunnan hyväksymältä yksityiseltä palveluntuottajalta, kuten yritykseltä tai järjestöltä.

Kunnan myöntämä korvaus asuntoon tehtävien muutostöiden kustannuksista

Mikä?

Muistisairaus voi aiheuttaa sen, että asuntoosi on tehtävä muutostöitä, jotta voit elää aiempaan tapaan kotonasi. Näistä koituvat kohtuulliset kulut korvataan sinulle lain mukaan kokonaan, jos liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen kotona tuottaa sinulle esimerkiksi muistisairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia ja tarvitset muutostöitä, jotta suoriutuisit tavanomaisesta elämästä.

Muistisairausdiagnoosi ei automaattisesti tuo sinulle oikeutta korvauksiin, vaan oikeus korvaukseen arvioidaan yksilöllisen tilanteesi mukaan.

Korvattavia muutostöitä voivat olla esimerkiksi ovien leventäminen, luiskien rakentaminen, kylpyhuoneen, wc:n ja vesijohdon asentaminen sekä kiinteiden kalusteiden ja rakennus- ja sisustusmateriaalien muuttaminen. Muutostöihin lasketaan myös töiden suunnittelu ja esteiden poistaminen asunnon välittömästä lähiympäristöstä.

Mistä ja miten?

Kustannusten korvauksia haetaan kunnalta. Jos haluat selvittää, voitko saada korvausta muutostöistä, ota yhteyttä oman kuntasi sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan tai vammaispalveluiden työntekijään. Keskustele muutostöiden korvattavuudesta etukäteen kunnan sosiaalipalveluiden ammattilaisen kanssa, ennen kuin muutostyöt tehdään. Korvausta pitää hakea kuuden kuukauden sisällä siitä, kun kustannukset ovat syntyneet.

Kuinka paljon?

Laissa sanotaan, että kohtuulliset kustannukset korvataan. Kohtuullisuutta arvioitaessa huomioidaan muutostöissä muun muassa, millainen

Kotipalvelua myönnetään kunnan harkinnan mukaan. Tähän harkintaan vaikuttaa myös se, kuinka paljon kunta on varannut määrärahoja kotipalvelun järjestämiseen.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista.

Voit tutustua myös Terveyskylän Ikätaloon, www.terveyskyla.fi > ikatalo.

MUUTOKSET ASUNNOSSA JA APUVÄLINEET EDISTÄVÄT KOTONA ASUMISTA

Sinun kannattaa jo muistisairauden alkuvaiheessa selvittää, miten kotiasi voisi korjata tai muuttaa niin, että pystyt asumaan siinä turvallisesti tulevaisuudessakin. Samalla voit selvittää, millaista tukea voit saada korjauksista ja muutoksista aiheutuviin kustannuksiin.

Muistisairauden myötä saatat tarvita myös erilaisia elämää helpottavia apuvälineitä ja -laitteita. Tällaisiinkin kustannuksiin voit saada rahallista tukea.

LÄÄKINNÄLLISEN KUNTOUTUKSEN APUVÄLINEET

Saatat muistisairauden etenemisen myötä tarvita myös lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, kuten peseytymistä helpottavaa suihkutuolia tai pyörätuolia avustamaan liikkumisessa. Näitä voit saada omasta kunnastasi maksutta lyhyt- tai pitkäaikaislainaan. Mikäli tarvitset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä, ota yhteys oman kuntasi apuvälinepalveluihin tai omaan lääkäriisi.

Lisätietoja lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä ja kuntoutuksesta löydät Muistiliiton 'Elämää muistisairauden kanssa' -oppaasta ja muista Muistiliiton julkaisuista sekä Terveyskylän Kuntoutumistalosta, www.terveyskyla.fi > kuntoutumistalo.

tarve sinulla on muutostöille ja millainen on niille tavallinen laatutaso. Jos täytät laissa säädetyt edellytykset korvauksen saamiselle, kunnan täytyy korvata muutostöiden kustannukset.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista tai vammaispalveluista.

Voit myös tutustua THL:n vammaispalvelujen käsikirjaan, www.thl.fi > Vammaispalveluiden käsikirja > Tuki ja palvelut.

Kunnan myöntämä korvaus apuvälineen, koneen tai laitteen hankinnasta

Mikä?

Muistisairaus voi aiheuttaa sen, että kotiisi pitää hankkia välineitä tai laitteita, jotta voisit elää siellä turvallisesti. Tällaisia ovat esimerkiksi nostolaitteet, hälytyslaitteet ja muut vastaavat kiinteästi kotiisi asennettavat välineet ja laitteet. Näistä koituvat kohtuulliset kulut korvataan sinulle lain mukaan kokonaan, jos liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen kotona tuottaa sinulle esimerkiksi muistisairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia ja tarvittavat välineitä tai laitteita, jotta suoriutuisit tavanomaisesta elämästä.

Saatat tarvita päivittäiseen elämääsi myös muita kuin kotiisi hankittavia apuvälineitä ja laitteita. Myös näistä saatat saada korvauksia, jos sinulla on sairauden tai vamman vuoksi pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Lisäksi edellytetään, että hankittava apuväline, kone tai laite on sinulle välttämätön liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa. Uuden laitteen hankkimisen lisäksi voit saada korvauksia myös niistä kustannuksista, jotka aiheutuvat laitteen muokkaamisesta tarvitsemallasi tavalla.

Mistä, miten?

Kunta vastaa useimpien apuvälineiden, koneiden ja laitteiden kustannusten korvaamisesta. Jos haluat selvittää, voitko saada korvauksia apuvälineistä, laitteista ja koneista, ota yhteyttä oman kuntasi sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan tai vammaispalveluiden työntekijään ja kerro tarpeestasi apuvälineeseen tai laitteeseen. Tämä kannattaa tehdä ennen kuin hankit apuvälinettä tai laitetta. Joka tapauksessa korvauksia muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden, koneiden ja laitteiden hankinta- ja muutokuluista tulee hakea viimeistään kuuden kuukauden sisällä kustannuksen syntymisestä.

Yhteydenottosi jälkeen palveluiden tarpeesi arvioidaan ja sinulle tehdään suunnitelma sekä päätös siitä, saatko korvauksia. Korvauksen sijaan voit myös saada kunnalta apuvälineen tai laitteen maksutta käyttöösi.

Kuinka paljon?

Jos täytät laissa säädetyt edellytykset, sinulla on oikeus saada korvaus kiinteästi kotiin asennettavista, tavanomaisesta elämästä suoriutumisen kannalta välttämättömistä koneista ja laitteista. Kunnan on silloin korvattava sinulle kohtuulliset kustannukset kokonaan. Kohtuullisuutta arvioidaan esimerkiksi sen mukaan, kuinka tarkoituksenmukaisia koneet ja laitteet ovat ja mikä on niiden markkinahinta.

Muiden välineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista voidaan korvata puolet. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehdyt vamman edellyttämät välttämättömät muutostyöt voidaan korvata kokonaan. Kunta saa käyttää harkintaa siinä, myöntääkö se korvauksia muiden apuvälineiden ja laitteiden kustannuksista. Harkintaan vaikuttaa muun muassa kunnan tätä varten varaamat määrärahat.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista tai vammaispalveluista.

” Syömiseni ja peseytymiseni olivat aiemmin huonolla tolalla. Isossa kaupassa saatoinkin eksyä ja ostinkin kaupasta lähes aina pelkästään litran piimää ja eineslihapullia, sillä reitti niille hyllyille oli tuttu. Suihkussa käymiseni harventuivat sen jälkeen, kun en löytänyt vaaleassa kylpyhuoneessani pesuainehyllyä ja pudotin pesuaineeni lattialle. Sen seurauksena kaaduin liukkaalla lattialla ja aloin pelätä uutta liukastumista. Palveluohjaajan kanssa keskustelimme tilanteestani ja hän ehdotti minulle ateriapalvelua ja kylpyhuoneeni remontointia. Nyt päivittäinen ruokavalioni on monipuolisempi, kun syön myös kasviksia. Peseytyminen on myös miellyttävämpää, kun suihkunurkkaukseen on nyt asennettu punainen kahva, jonka näen ja kaakelit ovat myös värikkäämpiä pesuainehyllyjen kohdalla.”

ARA:n myöntämä asunnon korjausavustus

Mikä?

Voit saada korjausavustusta Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:lta sellaisiin kotisiin korjauksiin, jotka mahdollistavat turvallisen kotona asumisen ikääntymisestä, sairaudesta tai vammasta huolimatta. Korjausavustusta voit saada esimerkiksi kodin esteettömyyden parantamiseen, helppokäyttöisten keittiökalusteiden hankkimiseen tai wc- ja peseytymistilojen rakentamiseen asuinkeuhkukseen.

Korjausavustusta voit saada, jos olet yli 65-vuotias tai jos sinulla on vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Sinun tulee asua asunnossa ympärivuotisesti ja omistaa rakennus tai asunto tai sen hallintaan oikeuttavat osakkeet.

Avustuksen saaminen edellyttää myös, että asut korjattavassa asunnossa viisi vuotta avustuksen myöntämisestä. Jos luovutat asunnon toisen henkilön käyttöön, hänen pitää luovutus- hetkellä täyttää avustuksen saamisen edellytykset. ARA voi vapauttaa käyttörajoituksesta, jos sen voimassa pitäminen olisi olosuhteesi huomioiden kohtuutonta.

Avustukseen vaikuttavat sen ruokakunnan kulut, johon kuulut. Ruokakunnalla tarkoitetaan yleensä niitä henkilöitä, joiden kanssa vakituisesti asut, kuten oma perheesi. Jotta korjausavustusta voi saada, ruokakuntasi tulojen pitää jäädä määrätyn tulorajan alle, eikä sinulla saa olla muuta varallisuutta, jonka turvin korjaukset voisi tehdä. Tiedon voimassa olevista tulorajoista saat esimerkiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n verkkosivuilta, www.ara.fi.

Mistä ja miten?

Korjausavustuksen myöntää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. Hae avustusta joko ARA:n verkkosivujen kautta tai täyttämällä ja postittamalla paperinen lomake. Sinun pitää saada ARA:lta virallinen päätös avustuksesta tai korjauksen aloituslupa ennen kuin voit aloittaa korjaukset asunnossa.

Vanhustyön keskusliiton korjausneuvojat auttavat sinua muutostöiden kartoittamisessa, suunnittelussa ja korjausavustusten hakemisessa. Korjausneuvojien yhteystiedot löydät Vanhustyön keskusliiton verkkosivuilta, www.vtkl.fi > toimimme > korjausneuvonta.

Jos olet saanut jo korvausta kunnalta muutostyöstä asuntoosi, et voi saada samaan muutostyöhön korjausavustusta ARA:lta.

Kuinka paljon?

Avustusta myönnetään toteutuneista kustannuksista enintään 50 prosenttia. Kustannuksia voidaan korvata enemmän, korkeintaan 70 prosenttia, jos joutuisit ilman korjauksia välittömästi muuttamaan pysyvästi pois kotoasi liikkumisesteiden vuoksi tai siksi, ettei siellä voida antaa tarvitsemiasi sosiaalipalveluita ja terveydenhoitoa. Korkeampaa avustusta voit saada myös, jos ruokakuntaasi kuuluu rintamaveteraani tai rintamaveteraanin leski. Tavallista korkeamman avustuksen voit saada myös, jos se katsotaan tarpeelliseksi ruokakuntasi taloudellisen aseman vuoksi.

Lisätietoja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, www.ara.fi

5. APUA JA TUKEA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN

” Muistisairauteni on edennyt, ja huomaan, että minun alkaa olla vaikea hoitaa asioitani yksin. Asun kotonani, ja siellä kotipalvelu auttaa minua esimerkiksi ruoanlaitossa ja pyykinhuollossa. Kodin ulkopuolella asiointi alkaa kuitenkin olla vaikeaa, koska saatan eksyä tutuillakin reiteillä tai unohtaa, minne olen menossa. Ajokorttini olen jokin aika sitten menettänyt sairauteni vuoksi. Kaikki tämä vaikeuttaa arkeani ja harmittaa, sillä olen tottunut harrastamaan aktiivisesti ja käymään erilaisissa tapahtumissa ja kerhoissa. Saako jostain apua siihen, että voisin jatkaa aktiivista elämäni?”

Muistisairaus voi vaikuttaa siihen, miten pystyt itsenäisesti hoitamaan asioitasi, harrastamaan tai liikkumaan kodin ulkopuolella. Esimerkiksi autolla ajo jää väistämättä jossakin vaiheessa pois elämästäsi. Silloin sinun täytyy löytää muita tapoja liikkua kotisi ulkopuolella. Kunnan sosiaali- ja vammaispalveluiden kautta on mahdollista saada apua ja tukea tällaisiin tilanteisiin.

MITKÄ VAMMAISPALVELUT?

Henkilökohtainen apu ja kuljetuspalvelu ovat vammaispalveluita. Se tarkoittaa sitä, että niitä myönnetään vammaispalvelulain ja -asetuksen nojalla.

Osa vammaispalvelulain ja -asetuksen perusteella myönnettävistä palveluista on sellaisia, että niihin on tietyillä ihmisillä subjektiivinen oikeus. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että jos laissa ja asetuksessa säädetty edellytykset täyttyvät, kunnan täytyy myöntää palvelu sinulle. Kunta ei toisinsanoen voi käyttää harkintavaltaansa ja jättää palvelua myöntämättä, toisin kuin määrärahasidonnaisten palveluiden kohdalla.

Vammaispalveluiden saamiseen ei ole yhtä ainoaa kriteeristöä, vaan jokaisen vammaispalvelulain ja -asetuksen perusteella myönnettävän palvelun kohdalla on erikseen määriteltä, millä edellytyksillä kyseistä palvelua on mahdollista saada. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka sinulle olisi myönnetty vammaispalvelulain ja -asetuksen mukainen kuljetuspalvelu, tulee sinun hakea erikseen esimerkiksi henkilökohtaista avustajaa ja täyttää sille laissa ja asetuksessa säädetty edellytykset.

Mikään sairaus, vamma tai diagnoosi ei itsessään ole peruste hyväksyä tai hylätä vammaispalveluhakemusta, vaan ratkaisevaa on sen arviointi, miten toimintakykysi on esimerkiksi muistisairaudesta myötä muuttunut ja millaista apua sen johdosta tarvitset.

HENKILÖKOHTAINEN AVUSTAJA AUTTAA TOTEUTTAMAAN OMIA VALINTOJA ARJESSA

Mikä?

Henkilökohtainen apu tarkoittaa palvelua, jossa henkilökohtainen avustaja auttaa sinua kotona ja kodin ulkopuolella päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai muiden ihmisten tapaamisessa. Sinulla on oikeus henkilökohtaiseen apuun, jos tarvitset muistisairaudesta vuoksi välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua näissä asioissa.

Avun tarve ei saa johtua pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Lisäksi sinun täytyy itse voida määrittellä, millaista apua tarvitset ja miten se tulisi järjestää. Henkilökohtaisen avun tavoitteena on tukea sinua omien valintojesi toteuttamisessa arjessasi.

Oikeus henkilökohtaiseen apuun arvioidaan aina yksilöllisen tilanteesi mukaan, eikä muistisairausdiagnoosi automaattisesti tarkoita, että olisit oikeutettu henkilökohtaiseen apuun.

Huomioithan, että henkilökohtainen avustaja tarkoittaa eri asiaa kuin omaishoitaja, josta kerromme tarkemmin tämän oppaan luvussa 7. Läheisesi ei yleensä voi toimia henkilökohtaisena avustajanasi.

Mistä, miten?

Henkilökohtaisen avun järjestää kunta. Palvelu voidaan järjestää monin eri tavoin. Voit itse palkata henkilökohtaisen avustajan, jolloin kunta maksaa tästä aiheutuvat kulut sekä tarvittaessa ohjaa ja auttaa avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa. Kunta voi myös järjestää henkilökohtaisen avustajapalvelun itse, ostaa sen toiselta julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta, tai antaa palvelusetelin henkilökohtaisen avustajapalvelun ostamiseksi.

Jos haluat selvittää, oletko oikeutettu henkilökohtaiseen avustajaan, ota yhteys kuntasi vammaispalveluihin ja kerro henkilökohtaisen avustajan tarpeestasi. Jos täytät lain mukaiset edellytykset henkilökohtaiseen apuun, ei kunta voi jättää sitä myöntämättä. Henkilökohtainen apu on sinulle maksuton palvelu.

Kuinka paljon?

Päivittäisiä toimia, työtä ja opiskelua varten henkilökohtaista apua tulee järjestää niin paljon kuin sitä välttämättä tarvitset. Tämä arvioidaan sinun oman palvelutarpeesi perusteella. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen henkilökohtaista apua tulee myöntää vähintään 30 tuntia kuukaudessa, ellei välttämätön avuntarve täyty vähemmästä määrästä.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi vammaispalveluista.

Voit myös tutustua THL:n vammaispalvelujen käsikirjaan, www.thl.fi > Vammaispalveluiden käsikirja > Tuki ja palvelut.

TUKEA JA APUA LIIKKUMISEEN KODIN ULKOPUOLELLA

Liikkumista tukevat palvelut

Mikä?

Liikkumista tukevia palveluita ovat esimerkiksi julkisten liikennevälineiden käytön ohjaus ja käytön ohjattu harjoittelu, saattajapalvelut, ryhmäkuljetukset sekä taksilla tai invataksilla tapahtuvasta kuljetuksesta aiheutuvien kustannusten korvaaminen.

Sinulle voidaan myöntää liikkumista tukevia palveluita, jos et pysty käyttämään julkista joukkoliikennettä itsenäisesti esimerkiksi sairaudesta tai vammasta johtuvan toimintakyvyn heikkenemisen takia. Lisäksi edellytyksenä on,

että tarvitset liikkumista tukevia palveluita asioimiseen tai muuhun jokapäiväiseen elämään liittyvään tarpeeseen.

Mitään asiakasryhmää ei saa esimerkiksi tietyn sairauden tai iän perusteella sulkea liikkumista tukevien palveluiden ulkopuolelle, vaan jokaisen asiakkaan kohdalla täytyy arvioida juuri hänen palveluidensa tarve. Myönnettävän liikkumista tulevien palveluiden määrän ja laadun tulisi riippua omasta yksilöllisestä palvelun tarpeestasi.

Liikkumista tukevat palvelut järjestetään sosiaalihuoltolain perusteella. Niitä ei järjestetä henkilöille, jotka saavat kuljetuspalvelua esimerkiksi vammaispalvelulain perusteella.

Mistä, miten?

Kunta järjestää liikkumista tukevat palvelut niihin varattujen määrärahojen puitteissa. Kunta saa käyttää harkintaa näiden palveluiden myöntämisessä.

Jos haluat selvittää, voisitko saada liikkumista tukevia palveluita, ota yhteyttä esimerkiksi oman kuntasi sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan ja kerro, millaisia palveluja tarvitset.

Liikkumista tukevista palveluista voidaan periä asiakasmaksu.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista.

MATKAKUSTANNUSTEN KORVAUS

Kela maksaa korvausta julkisen tai yksityisen terveydenhoidon yksikköön esimerkiksi sairauden vuoksi tehdyn matkan kustannuksista. Matkakorvaus myönnetään matkasta, joka on tehty kotiosoitteesta lähimpään tarpeellista hoitoa tarjoavaan hoitopaikkaan, esimerkiksi terveyskeskukseen tai yksityiselle fysioterapeutille.

Sinun täytyy olla Suomen sosiaaliturvan piirissä, jotta voit saada matkakustannusten korvausta. Voit saada korvausta myös saattajan matkasta aiheutuneista kustannuksista, jos saattaja on ollut välttämätön matkalla. Perheenjäsenesi matkakustannukset voidaan korvata, jos hänen matkansa on tarpeellinen hoitoosi osallistumisen vuoksi.

Matkakorvaus myönnetään halvimman käytettävissä olevan matkustustavan mukaan. Tätä arvioitaessa huomioidaan vammasi ja sairautesi sekä liikenneolosuhteet.

Jos sinulla on oikeus Kelan korvaamaan taksimatkaan, sinun tulee tilata taksi alueellisesta tilausnumerosta. Jos tilaat taksin muulla tavoin, Kela ei korvaa matkaasi. Alueelliset tilausnumerot löydät Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > näin tilaat taksin.

Säilytä itselläsi matkakustannuksiin liittyvät kuitit ja todistukset.

Lisätietoja matkakustannuksista saa Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > matkat.

Olet oikeutettu vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin, jos sinulla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja et vamman tai sairauden vuoksi voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Palveluun kuuluvat kuljetukset tapahtuvat asuinkuntasi alueella tai ulottuvat lähikuntiin.

Mistä, miten?

Kuljetuspalvelut järjestää kunta. Jos täytät laissa säädetyt edellytykset kuljetuspalveluiden saamiselle, kunnan tulee myöntää sinulle kuljetuspalvelua.

Jos haluat selvittää, oletko oikeutettu vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin, ota yhteys kuntasi vammaispalveluihin ja kerro tarpeestasi kuljetuspalveluihin.

Kunta voi joko järjestää kuljetuksen itse, ostaa kuljetuspalvelun ulkopuoliselta palveluntuottajalta tai korvata jälkikäteen taksilla tai invataksilla tehdyt matkat. Kunnan on järjestämistä valitessaan huolehdittava siitä, että se on sopiva tarpeisiisi nähden.

Kuinka paljon?

Jos sinulle myönnetään kuljetuspalvelua, niiden puitteissa sinulle on järjestettävä välttämättömät työhön ja opiskeluun liittyvät matkat. Lisäksi sinulle tulee tällöin järjestää mahdollisuus tehdä vähintään 18 yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa matkaa kuukaudessa. Jos tarpeesi kuljetuspalvelulle on tätä suurempi, voi kunta olla velvollinen järjestämään enemmän kuin 18 matkaa kuussa.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi vammaispalveluista.

Voit myös tutustua THL:n vammaispalvelujen käsikirjaan, www.thl.fi > Vammaispalveluiden käsikirja > Tuki ja palvelut.

Auton pysäköintilupa

Mikä?

Vammaisen pysäköintilupa antaa sinulle luvan pysäköidä useammalle alueelle tai pidemmäksi aikaa kuin muuten saisit. Pysäköintiluvalla saat pysäköidä auton

- pyörätuolimerkillä merkitylle pysäköintipaikalle
- pysäköintikieltomerkillä merkitylle pysäköintikieltoalueelle
- maksutta maksulliselle pysäköintialueelle
- rajoitusta pidemmäksi ajaksi alueelle, jossa pysäköintiaikaa on rajattu
- pihakadulle, ellei pysäköinti kohtuuttomasti haittaa sillä liikkumista.

Pysäköintilupa myönnetään muistisairaalle itselleen, ja se on pääsääntöisesti henkilö-, ei ajoneuvokohtainen.

Voit saada pysäköintiluvan, jos sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva haitta estää sinua itsenäisesti kävelemästä ilman toisen apua, ja haitta kuuluu vähintään haittaluokkaan 11. Lupa voidaan myöntää sinun kuljettamiseksi, jos olet vaikeasti vammaisen ja sinulla on säännöllinen tai usein toistuva kuljetustarve etkä selviydy kuljetuksen jälkeen ilman saattajaa.

Mistä, miten?

Pysäköintilupaa voit hakea internetissä Traficomin sähköisessä asiointipalvelussa tai täyttämällä paperilomakkeen ja jättämällä sen Ajovarman palvelupisteeseen. Sähköisessä asiointipalvelussa sinun tulee olla itse hakijana. Ajovarman palvelupisteeseen hakemuksen voi jättää myös toinen henkilö puolestasi. Hakemukseen täytyy liittää tätä varten annettu lääkärinlausunto.

Lisätietoja saat Traficomien verkkosivuilta, www.traficom.fi > asioi kanssamme > vammaisen pysäköintiluvan ja verovapautuksen hakeminen.

AJONEUVOVEROVAPAUTUKSEN HAKEMINEN

Samalla kun haet vammaisen pysäköintilupaa, voit hakea myös vapautusta ajoneuvoverosta. Voit saada vapautuksen ajoneuvoverosta, jos sinulle myönnetään vammaisen pysäköintilupa. Vapautus koskee yhtä ajoneuvoa, ja sen tiedot sinun tulee ilmoittaa vapautusta hakiessasi. Voit myöhemmin siirtää vapautuksen toiselle ajoneuvolle.

Voit hakea vapautusta ajoneuvoverosta myös pysäköintiluvan saamisen jälkeen erillisellä hakemuksella.

Lisätietoja löydät Traficomien verkkosivuilta, www.traficom.fi > asioi kanssamme > vapautus ajoneuvoveron perusverosta.

Kuljetuspalvelut

Mikä?

Kuljetuspalvelu on vammaispalvelulain mukaista palvelua. Siihen kuuluvat sellaiset jokapäiväiseen elämään kuuluvat kuljetukset, jotka ovat tarpeellisia työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistykseen tai muun vastaavan syyn vuoksi.

6. OHJELMAA PÄIVIIN

” Olen jäänyt eläkkeelle vuosi sitten ja pian sen jälkeen minulla todettiin olevan varhaisessa vaiheessa oleva muistisairaus. Olen vielä suhteellisen hyväkuntoinen ja kotona oleminen pitkästyttää toisinaan. Olen nuorempana ollut innokas tanssija, mutta nyt ei tule yksinään lähdettyä, vaikka aikaa olisi. Nautin myös shakin pelaamisesta, mutta siihenkin tarvitsen vastustajan ja minua askarruttaa, voinko muistisairauteni vuoksi saada mistään pelikaveria. Toisinaan kaipaisin ihan vaan juttukumppania. Mistä voisin lähteä etsimään minulle sopivaa harrastusseuraa?”

IKÄÄNTYNEIDEN PÄIVÄTOIMINTA

Mikä?

Voit osallistua ikääntyneiden päivätoimintaan, jos olet täyttänyt 65 vuotta ja asut kotona tai läheisesi hoitaa sinua. Päivätoiminta on ennaltaehkäisevää ja kuntoutumistasi tukevaa. Tavoitteena on pitää yllä toimintakykyäsi ja omatoimisuuttasi, jotta voisit asua kotonasi mahdollisimman pitkään. Päivätoiminta tukee myös läheisesi jaksamista, kun hän voi päivätoimintasi aikana mennä omaan harrastukseensa tai hoitaa asioitaan.

Päivätoimintaa voidaan järjestää monella eri tavalla ja sen sisältö vaihtelee. Päivätoiminnan sisältöön vaikuttaa se, mitkä ovat sinun ja muiden päivätoimintaan osallistuvien toiveet ja toimintakyky. Usein päivätoiminnassa on mahdollista esimerkiksi harrastaa kevyttä liikuntaa, lukea lehtiä, ulkoilla ja tehdä käsi- ja puutöitä.

Päivätoiminta auttaa sinua ylläpitämään sosiaalisia suhteita, sillä siellä pääset juttelemaan ja vaihtamaan kuulumisia. Tapaat myös muita muistisairautta sairastavia henkilöitä. Vertaistuesta voi olla sinulle apua, jos jokin sairautesi liittyvä asia pohdituttaa sinua tai on herättänyt kysymyksiä. Voit pyytää näihin asioihin apua myös päivätoiminnan henkilökunnalta.

Mistä, miten?

Päivätoimintaa järjestävät sekä kunnat, yksityiset yritykset että järjestöt. Päivätoimintaa järjestetään yleensä kunnan tai yrityksen päivätoiminta- ja palvelukeskuksissa tai järjestöjen omissa tiloissa.

Kunnalla on harkintavaltaa siinä, kuinka paljon ja miten päivätoimintaa järjestetään. Tähän harkintaan vaikuttaa myös se, kuinka paljon kunta on varannut määrärahoja tällaiseen toimintaan.

Jos haluat selvittää, miten pääset mukaan päivätoimintaan, ota yhteys sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan tai esimerkiksi lähimpään

Muisti-KaVeRi® on koulutettu vapaaehtoinen, joka tarjoaa muistisairaille ihmisille tukea omannäköisen elämän jatkumiseen ja arvokkaan elämän kokemiseen. Nämä tuottavat mielihyvää ja tarjoavat elämyksiä, millä taas on vaikutusta muistisairaahan ihmisen hyvän elämän ja kuntoutumisen kokemiseen.

Muisti-KaVeRi voi toimia esimerkiksi muistisairaahan ihmisen kalakaverina, kirpparikaverina, teatterikaverina, tanssikaverina, hiihtokaverina, lenkkikaverina, kauppakaverina – tai ihan vain kaverina yhteisen ajan jakamiseen. Muisti-KaVeRi vastaa kaveruuteen, ei hoitoon liittyvistä asioista.

Haluaisitko saada itsellesi Muisti-KaVeRin? Ota yhteyttä lähimpään muistiyhdistykseen.

Myös seurakunnilla ja muilla järjestöillä saattaa olla tukihenkilö- ja kaveritoimintaa.

muistiyhdistykseen ja kerro tarpeestasi osallistua päivätoimintaan.

Päivätoiminnasta voidaan periä asiakasmaksu, joka yleensä sisältää toiminnan lisäksi ateriat ja toisinaan myös kuljetukset.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista ja lähimmästä muistiyhdistyksestä.

TYÖIKÄISTEN PÄIVÄTOIMINTA

Mikä?

Työikäisten päivätoiminta on kodin ulkopuolella järjestettävää toimintaa, jonka tarkoituksena on tukea itsenäisessä elämässä selviytymistäsi ja lisätä sosiaalisia kontaktejasi kodin ulkopuolella. Päivätoiminnassa voidaan esimerkiksi laittaa ruokaa, harrastaa liikuntaa tai luovaa toimintaa, keskustella tai retkeillä.

Sinulla on oikeus päivätoimintaan, jos olet työkyvytön ja sinulla ei vammaa tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi ole edellytyksiä osallistua työtoimintaan

(lisätietoja työtoiminnasta löydät viereisestä tietoruudusta). Lisäksi edellytetään, että toimeentulosi perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella sinulle myönnettäviin etuuksiin.

Mistä, miten?

Työikäisten päivätoiminnan järjestää kunta. Kunta voi joko tuottaa päivätoiminnan palvelun itse, ostaa palvelun muulta palveluntuottajalta tai tarjota sinulle palvelusetelin. Vaikka päivätoiminnan tuottaisi esimerkiksi järjestö tai yritys, täytyy kunnalta ensin hakea päätös päivätoiminnan saamisesta.

Jos täytät laissa säädetyt edellytykset päivätoiminnan saamiselle, kunnan on myönnettävä sinulle päivätoimintapalvelua. Päivätoiminta itsessään on sinulle maksutonta, mutta siihen liittyvistä kuljetuksista ja aterioista voidaan periä maksu.

Päivätoimintaa tulisi järjestää mahdollisuuksien mukaan niin, että voit osallistua siihen viitenä päivänä viikossa. Päivätoimintaa voi olla harvemmin esimerkiksi silloin, jos pystyt osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista tai vammaispalveluista.

Voit myös tutustua THL:n vammaispalvelujen käsikirjaan, www.thl.fi > Vammaispalveluiden käsikirja > Tuki ja palvelut.

TYÖTOIMINTA

Työtoiminta on toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää toimintaa. Työtoimintaa voidaan järjestää monella eri tavalla ja sen sisältö vaihtelee.

Työtoiminta on tarkoitettu työn tilalle ja on suunnattu alle 65-vuotiaille. Sinulle voidaan järjestää työtoimintaa, jos olet työkyvytön ja vammaisuudesta johtuen sinulla ei ole edellytyksiä osallistua työllistämistä tukevaan toimintaan. Lisäksi toimeentulosi tulee perustua pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin.

Työtoimintaa järjestää kunta. Kunta voi päättää, toteuttaako se toiminnan itse vai hankkiiko sen muulta palveluntuottajalta. Työtoiminta voidaan järjestää erillisissä työllistämisyksikössä tai tavallisella kunnan, yrityksen tai järjestön työpaikalla. Kunnalla on harkintavaltaa siinä, kuinka paljon ja miten työtoimintaa järjestetään. Tähän harkintaan vaikuttaa myös se, kuinka paljon kunta on varannut määrärahoja tällaiseen toimintaan.

Jos haluat selvittää, voidaanko sinulle järjestää työtoimintaa, ota yhteys sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan ja kerro tarpeestasi työtoimintapalveluihin.

Työtoiminta on sinulle asiakkaana maksutonta. Työtoimintaan liittyvistä kuljetuksista ja aterioista voidaan kuitenkin periä maksu.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista tai vammaispalveluista.

Voit myös tutustua THL:n vammaispalvelujen käsikirjaan, www.thl.fi > Vammaispalveluiden käsikirja > Tuki ja palvelut.

7. MUISTISAIRAAN OMAISENA

”Kun puolisoni sai muistisairausdiagnoosin, oli alusta saakka selvää, että hoidan häntä kotona mahdollisimman pitkään. Palveluiden tarve on hiljalleen kasvanut ja tällä hetkellä läheiseni hoito sitoo minua ympärivuorokautisesti. Olen nyt ottanut yhteyttä kotikuntamme palveluohjaajaan, jotta saan järjestettyä puolisololleni hoidon vapaapäivieni ajaksi. Aluksi koin syyllisyyttä siitä, etten pystykään hoitamaan puolisoani kokonaan itse kuten aluksi ajattelin. Yhteiset lapsemme ovat kehottaneet minua pitämään välillä vapaata, ja olen itsekin ymmärtänyt, että tarvitsen huilihetkiä, jotta jaksan taas itse olla hyvä hoitaja puolisololleni.”

Tämä luku käsittelee omaishoitoa ja se on kirjoitettu muistisairaana ihmisen omaishoitajana toimivalle. Tämän vuoksi tässä luvussa tekstin puhuttelu on kohdistettu muistisairasta läheistään hoitavalle. Voitte käydä tämän luvun asiat yhdessä läpi läheisesi kanssa.

OMAISHOITO ON YKSI VAIHTOEHTO MUISTISAIRAAN IHMISEN HOIDON JÄRJESTÄMISEEN

Mikä?

Omaishoidon tuki on palveluiden kokonaisuus, joka sisältää palveluita sekä sinulle omaishoitajana että omaishoidossa olevalle läheisesi. Omaishoidon tukeen kuuluvat omaishoidossa olevalle läheisesi annettavat tarpeelliset palvelut, sinulle omaishoitajana maksettava hoitopalkkio ja kuuluva vapaa sekä omaishoitoa tukevat palvelut.

Omaishoitotehtävää tukevana palveluina sinulle on tarvittaessa järjestettävä valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten. Lisäksi sinulle on tarvittaessa järjestettävä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hyvinvointiasi ja hoitotehtäviäsi tukevia sosiaalipalveluita ja terveydenhoitoa.

Sinulle on myös järjestettävä vapaapäiviä 2–3 vuorokautta kalenterikuukautta kohden. Määrä riippuu siitä, kuinka sitovaa omaishoito on, eli oletko sidottu hoitoon yhtäjaksoisesti ja ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Kunnan tulee järjestää läheisesi hoito vapaasi aikana.

Omaishoidon tukeen kuuluu myös sinulle maksettava taloudellinen hoitopalkkio, jonka tarkka määrä riippuu hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta. Hoitopalkkion suuruudessa ja maksuluokissa on kuntakohtaisia eroja.

Kenelle?

Omaishoidon tukeen kuuluu palveluita sekä sinulle että omaishoidossa olevalle läheisesi.

Edellytyksenä omaishoidon tuen saamiselle on se, että:

- läheisesi tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi hoitoa tai muuta huolenpitoa kotiooloissa,
- olet valmis vastaamaan läheisesi hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palveluiden avulla,
- terveytesi ja toimintakykysi vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia,
- omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaalipalveluiden ja terveydenhoidon kanssa on riittävää läheisesi hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta,
- läheisesi koti on olosuhteidensa puolesta hoidolle sopiva, ja
- tuen myöntämisen arvioidaan olevan läheisesi edun mukaista.

Mistä, miten?

Omaishoidon tuen myöntää kunta. Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen etuus, jonka myöntämisessä kunta saa käyttää harkintavaltaa. Muistisairaana läheisesi kotikunnasta kannattaa tiedustella sitä, miten siellä järjestetään omaishoidon tuki.

Omaishoidon tuesta tehdään sopimus kunnan ja sinun välillä. Tässä sopimuksessa täytyy määritellä muun muassa hoitopalkkion määrä ja maksutapa, oikeutesi vapaapäiviin ja vapaapäivien järjestäminen, sopimuksen kesto sekä se, miten hoitopalkkio maksetaan, jos omaishoito keskeytyy sinusta johtuvasta syystä tai läheisestäsi johtuvasta muusta kuin terveydellisestä syystä.

OMAN TILANTEEN ARVIOIMINEN EI AINA OLE HELPPOA. OMAISHOITAJUUDEN TUNNISTAMINEN ON JOSKUS VAIKEAA MYÖS AMMATILAISILLE.

Seuraavat kysymykset auttavat pohtimaan, oletko omaishoitaja.

Läheisen tilanne

- Onko läheisesi sairastunut tai vammautunut?
- Onko läheisesi luonne muuttunut?
- Oletko usein huolissasi läheisestäsi ja omasta elämäntilanteestasi?

Arjen sujuminen

- Autatko läheistäsi arjen toiminna?
- Onko vastuunjako perheessä muuttunut?
- Onko työmääräsi kotona lisääntynyt?

Palvelujen ja avun tarve

- Onko asiointi sosiaali- ja terveydenhuollossa ja virastoissa lisääntynyt?
- Pitääkö sinun hankkia tilapäishoitajia läheisesi, kun et itse ole läsnä?
- Oletko joutunut järjestämään kotiin tilaa apuvälineille ja hoitotarvikkeille?

Oma hyvinvointi

- Onko oma vapaa-aikasi vähentynyt?
- Onko yöunesi määrä vähentynyt?
- Onko oma terveydentilasi heikentynyt?
- Jäävätkö omat toiveesi ja tarpeesi taustalle?
- Onko ystäväpiirisi kaventunut?

Oletko huomannut edellä mainittujen asioiden kuormittavan sinua?

Jos vastasit kyllä moneen kysymykseen, perheessänne saattaa olla alkava tai jo alkanut omaishoitotilanne.

Ota yhteys oman kunnan sosiaalipalveluiden ammattilaiseen ja selvitä, mitä palveluita voisitte perheesi tueksi saada.

Lähde: www.omaishoitajat.fi > omaishoitajalle > tunnista omaishoitotilanne.

Lisätietoja saat muistisairaana läheisesi kotikunnan sosiaalipalveluista.

Sinun kannattaa tutustua myös Omaishoitajaliiton verkkosivuihin, www.omaishoitajat.fi.

Voit soittaa Omaishoidon neuvontaan numeroon 020 7806 599 (lankaverkosta 8,35 snt/ puhelu + 8,83 snt/min ja matkapuhelinverkosta 8,35 snt/puhelu + 22,32 snt/min) maanantaista torstaihin klo 9–15 välillä. Omaishoidon neuvontapuhelin palvelee omaishoidon kysymyksissä niin omaishoitajia kuin omaishoidon parissa työskenteleviä ammattilaisia.

8. JOS KOTONA ASUMINEN EI OLE MAHDOLLISTA

LYHYTAIKAISHOITO

Mikä?

Lyhytaikaishoidolla tarkoitetaan sitä, että asut pääasiallisesti omassa kodissasi, mutta vietät ennalta sovittun ajan hoiva-asumisen yksikössä. Lyhytaikaishoidon tavoitteena on tukea kotona asumistasi. Lyhytaikaishoidon aikana toimintakykyäsi voidaan arvioida, ja sen perusteella sinulle pystytään tarjoamaan tarpeitasi vastaavia palveluita kotiisi. Lyhytaikaishoito voi olla säännöllistä, esimerkiksi niin, että olet yhden viikon kuukaudessa hoiva-asumisen yksikössä, tai sitten lyhytaikaishoito voi olla kertaluonteista, esimerkiksi jos olet kuntoutumassa vaikkapa lonkkamurtuman jälkeisestä leikkauksesta.

Lyhytaikaishoidolla tuetaan myös omaishoitajasi jaksamista, sillä lyhytaikaishoidon aikana omaishoitajallasi on mahdollisuus pitää hänelle lain mukaan kuuluvia vapaapäiviä.

Lyhytaikaishoidosta käytetään useampaa nimeä, ja esimerkiksi intervallihoito, vuoroahoito ja jaksohoito tarkoittavat samaa asiaa.

Mistä, miten?

Lyhytaikaishoidon järjestämisvastuu on kunnalla. Kunta voi järjestää palvelun joko itse, tai esimerkiksi ostopalveluna muulta palveluntuottajalta tai palvelusetelillä. Kunnalla on harkintavaltaa lyhytaikaisen hoidon järjestämisessä. Päätös lyhytaikaishoidon järjestämisestä perustuu palvelutarpeen arviointiin.

Lyhytaikaishoidosta voidaan periä asiakasmaksu.

Jos haluaa selvittää, voiko saada lyhytaikaishoitoa, ota yhteys kunnan sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan ja kerro lyhytaikaishoidon tarpeesta.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista.

PALVELUASUMINEN

Mikä?

Palveluasumisella tarkoitetaan yleensä sosiaalipalvelua, jossa yhdistyvät palveluasunnossa järjestettävä asuminen sekä tarpeidesi mukaiset palvelut. Asumisen yhteydessä järjestettävistä palveluista voivat olla esimerkiksi hoito ja huolenpito, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut, sekä toimintakykyäsi, osallisuuttasi ja sosiaalista kanssakäymistäsi edistävät palvelut. Kokonaisuus järjestetään aina sen mukaan, millaisia palveluita milloinkin tarvitset.

Palveluasuminen voi olla osa-aikaista tai täysipäiväistä. Tehostetussa palveluasumisessa hoitoa ja huolenpitoa on tarjolla ympärivuorokautisesti.

Palveluasumista voidaan järjestää sekä sosiaalihuoltolain että vammaispalvelulain ja -asetuksen perusteella. Olet oikeutettu palveluasumiseen vammaispalvelulain- ja asetuksen perusteella, jos vamman tai sairauden vuoksi tarvitset toisen henkilön apua päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen jatkuvuutensa vuoksi, vuorokauden eri aikoina tai muuten erityisen runsaasti.

Mistä, miten?

Asuminen palveluasunnossa perustuu yleensä palveluntuottajan kanssa tehtyyn vuokrasopimukseen. Muista asumiseen liittyvistä palveluista tehdään erillinen kunnan päätös tai sopimus palveluntuottajan kanssa.

Palveluasumisen järjestämisvastuu on kunnalla. Kunta voi järjestää palvelun joko itse, tai esimerkiksi ostopalveluna muulta palveluntuottajalta tai palvelusetelillä. Sosiaalihuoltolain mukaisen palveluasumisen myöntämisessä kunnalla on harkintavaltaa. Sosiaalihuoltolain mukaiseen palveluasumiseen liittyvistä palveluista voidaan myös periä asiakasmaksu. Jos kuitenkin täytät vammaispalvelulain mukaiset edellytykset palveluasumiselle, on kunnan aina järjestettävä sinulle palveluasuminen. Vam-

maispalvelulain perusteella myönnettyyn palveluasumiseen liittyvät palvelut ovat myös kokonaan maksuttomia.

Huomioithan, että et voi etukäteen jonottaa kunnan järjestämää palveluasumisen paikkaa, vaan paikan saaminen perustuu arvion toimintakyvystäsi.

Halutessasi voit myös tehdä suoraan sopimuksen palveluasumisesta yksityisen palvelutalon kanssa, ilman kunnan päätöstä palveluiden järjestämisestä. Tällöin joudut kuitenkin maksamaan kaikki palveluasumisen kustannukset itse.

Palveluasumisen eri vaihtoehtoihin on hyvä tutustua ennakkoon. Voit hyödyntää Muistiliiton Hyvän hoidon kriteeristön tarkistuslistaa, jotta asumispalvelut vastaavat paremmin sinun tarpeitasi. Hyvän hoidon kriteeristön tarkistuslistan löydät Muistiliiton verkkosivuilta, www.muistiliitto.fi > tuki ja palvelut > luettavaa ja tekemistä > hyvän hoidon kriteeristö.

Jos haluaa selvittää, voiko saada kunnan järjestämää palveluasumista, ota yhteys kunnan sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan tai vammaispalveluihin ja kerro palveluasumisen tarpeesta. Kelasta voi hakea asumiskuluihin eläkkeensaajan asumistukea tai yleistä asumistukea.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista tai vammaispalveluista.

Voit myös tutustua THL:n vammaispalvelujen käsikirjaan, www.thl.fi > Vammaispalveluiden käsikirja > Tuki ja palvelut, sekä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ikätaloon, www.terveyskyla.fi > ikatalo.

LAITOSPALVELUT

Mikä?

Laitospalvelulla tarkoitetaan hoidon ja kuntouttavan toiminnan järjestämistä jatkuvaa hoitoa antavassa toimintayksikössä, kuten sairaalassa, terveyskeskuksen vuodeosastolla tai vanhainkodissa. Laitospalvelua voidaan järjestää ympärivuorokautisesti ja jatkuvasti, tai esimerkiksi vain päivisin tai öisin. Palveluasuminen tai tehostettu palveluasuminen eivät ole laitospalveluita, vaikka niissäkin on henkilökuntaa ympärivuorokautisesti.

Vanhustenhoidossa laitosmuotoista palvelua pyritään vähentämään koko ajan, ja enää harva ihminen asuu esimerkiksi vanhainkodissa. Ilman lakiin perustuvaa syytä pitkäaikaista asumistasi ei saa järjestää laitoshoidona. Tällainen hyväksyttävä peruste voi liittyä esimerkiksi terveyteesi tai turvallisuutesi tai lääketieteellisiin syihin.

Mistä, miten?

Laitospalvelut järjestää kunta. Kunta tekee päätöksen siitä, järjestetäänkö sinulle laitospalvelua.

Laitoshoidosta voidaan periä sinulta asiakasmaksu. Laitoshoidon asiakasmaksu sisältää sekä ylläpidostasi laitoksessa että saamastasi hoidosta aiheutuvat maksut. Laitoshoidosta syntyvien asiakasmaksuihin vaikuttaa se, oletko pitkäaikaisessa vai lyhytaikaisessa laitoshoidossa. Pitkäaikaisesta on ympärivuorokautinen laitoshoido, joka on jatkunut tai jonka arvioidaan jatkuvan yli kolme kuukautta. Lyhytaikaista laitoshoidoa on muu kuin pitkäaikainen laitoshoido.

Lisätietoja saat oman kotikuntasi sosiaalipalveluista.

MITÄ MAKSAA?

Lyhytaikaisesta hoidosta perittävä asiakasmaksu määräytyy hoitopäivien lukumäärän mukaan. Yhden hoitopäivän maksu vaihtelee kunnittain. Ota yhteys oman kuntasi sosiaalipalveluihin selvittääksesi, kuinka paljon lyhytaikaishoidon päivä maksaa omassa kotikunnassasi.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi järjestettävälle sijaishoidolle on määritetty oma asiakasmaksunsa. Tällöin hoidettavan maksettavaksi voi tulla enintään 11,40 euroa hoitopäivältä (vuonna 2019).

Palveluasumisesta ja tehostetusta palveluasumisesta perittävät maksut koostuvat vuokrasta ja tarvitsemistasi palveluista perittävistä asiakasmaksuista. Palveluista perittävät maksut vaihtelevat kunnittain. Kunnilla on harkintavaltaa myös siinä, kuinka paljon sinulle tulee jäädä asumis- ja palvelumaksujen jälkeen käyttöväraa kuukaudessa. Palveluasumista ja tehostettua palveluasumista järjestävät kuntien lisäksi myös yksityiset toimijat sekä järjestöt, ja heillä kaikilla on omat palveluhinnastonsa.

Lyhytaikaisesta laitoshoidosta peritään kiinteä maksu jokaiselta hoitopäivältä. Hoitopäivämaksun määrä määritellään asiakasmaksuasetuksessa: vuonna 2019 se on 48,90 euroa hoitopäivältä. Maksu voi olla korkeintaan 22,50 euroa päivältä, jos hoidollisista syistä laitoshoido tapahtuu vain päivällä (päivähoito) tai vain yöllä (yöhoito).

Jos olet pitkäaikaisessa laitoshoidossa, siitä perittävä maksu määräytyy maksukykyysi mukaan. Maksukykyyn arviointiin vaikuttavat tulosi sekä niistä lain mukaan tehtävät vähennykset, kuten esimerkiksi elatusmaksut. Maksu saa olla korkeintaan 85 prosenttia näin lasketuista kuukausituloistasi, ja sinun käyttöosi on jäätävä vähintään 108 euroa kuukaudessa laitoshoidomaksun jälkeen (vuonna 2019).

Pitkäaikaisen laitoshoidon maksussa voidaan huomioida myös sinun ja mahdollisen avo- tai aviopuolisosi väliset tuloerot. Jos sinulla on avo- tai aviopuoliso ja tulosi ovat suuremmat kuin hänellä, lasketaan teidän molempien tulot yhteen ja pitkäaikaisen laitoshoidosi asiakasmaksu saa olla enintään 42,5 prosenttia näistä yhteenlasketuista tuloista. Sama 108 euron kuukausittainen summa täytyy tällöinkin jäädä käyttöosi (vuonna 2019).

9. APUA ONGELMA- TILANTEISIIN SOSIAALI- PALVELUISSA JA TERVEYDEN- HOIDOSSA

” Äidilläni on lievässä vaiheessa oleva muistisairaus ja olin hänen mukanaan terveyskeskuksen päivystyksessä, kun hänen ranteensa epäiltiin murtuneen kaatumisen seurauksena. Päivystyslääkäri kysyi tapahtuneesta minulta, vaikka äitini yritti ja olisi oikein hyvin osannut kertoa itse kaatumisestaan. Lääkäri ei kertaakaan katsonut äitiäni silmiin ja kehotti vielä lopuksi minua viemään äitini röntgenkuvaukseen. Onneksi röntgenhoitaja huomioi äitini paremmin kuvaustilanteessa, eikä kädestäkään lopulta löytynyt murtumaa. Äitini kuitenkin pahoitti kovasti mielensä lääkärin tavasta ohittaa hänet lääkärin tutkiessaan kättä. Hän toivoo, ettei lääkäri kohtele muita potilaita samoin, ja pohtii nyt, mitä hän voisi tehdä asialle.”

MUISTUTUS

Mikä?

Muistutus on virallinen keino kertoa tyytymättömydestäsi sosiaalipalveluissa tai terveydenhoidossa saamaasi palveluun tai kohteluun. Muistutuksen tekeminen ei edellytä, että olisit saanut muutoksenhakukelpoisen päätöksen. Voit tehdä muistutuksen myös muista epäkohdista, kuten epäasiallisesta kielenkäytöstä tai muusta ikävästä kohtelusta.

Muistutus on ensimmäinen askel puuttua huomaamaasi epäkohtaan. Muistutuksen avulla toimintayksikön johdolle menee varmasti tieto huomaamastasi epäkohdasta, ja heidän on mahdollista korjata se. Lain mukaan toimintayksikön täytyy antaa kohtuullisessa ajassa kirjallinen vastaus muistutukseen. Kohtuullinen aika on noin 1–4 viikkoa.

Miten, minne?

Tee muistutus kirjallisesti. Voit käyttää muistutuksen tekemiseen valmista lomaketta, mutta voit laatia sen myös vapaamuotoisesti. Tärkeintä on kertoa mitä on tapahtunut, missä ja milloin, miksi olet tyytymätön tapahtuneeseen ja miten toivoisit, että asiaan puututaan.

Toimita muistutus siihen toimintayksikköön, jossa epäkohdan olet huomannut. Tämä voi olla esimerkiksi terveyskeskus, jossa saat hoitoa tai palvelutalo, jossa asut. Kunnallisia sosiaalipalveluita koskevan muistutuksen voit antaa myös sosiaalipalveluista vastaavalle kunnan viranomaiselle.

Kuka?

Muistutuksen voi tehdä kuka tahansa, myös esimerkiksi läheisesi tai omaisesi, edunvalvojasi tai edunvalvontavaltuutettusi. Jos muistutuksen sinua koskevasta asiasta tekee puolestasi toinen henkilö, hänelle olisi hyvä antaa valtakirja muistutuksen tekemistä ja siihen annettavan vastauksen vastaanottamista varten. Tällainen valtakirja on yleensä liitettynä osaksi valmista muistutuslomaketta. Ilman virallista valtuutusta muistutuksen puolestasi tekevä henkilö ei voi muistutukseen annettavassa vastauksessa välttämättä saada sinua koskevia salassa pidettäviä tietoja, kuten tietoja hoidostasi.

Lisätietoja Sosiaalipalveluissa sosiaaliasiamies ja terveydenhoidossa potilasasiamies neuvoo ja auttaa muistutuksen tekemisessä. Katso heidän tehtävistään tarkemmin tämän oppaan s. 49.

KANTELU SOSIAALI- JA TERVEYSALAN VALVONTAVIRANOMAISELLE

Mikä?

Kantelu on toinen keino kertoa sosiaalipalveluissa tai terveydenhoidossa havaitsemistasi epäkohdista. Kantelun voit tehdä sekä julkisen että yksityisen sosiaalipalveluiden tai terveydenhoidon yksikön, esimerkiksi kotihoidon, palvelutalon tai terveyskeskuksen toiminnasta. Kantelu tehdään toimintaa valvovalle viranomaiselle, joka näin saa epäkohdan tietoonsa ja voi puuttua siihen. Kantelun tekeminen ei edellytä, että olisit saanut muutoksenhakulupaisen päätöksen. Voit tehdä kantelun myös, vaikka olisit jo tehnyt samasta asiasta aiemmin muistutuksen.

Ennen kantelun tekemistä kannattaa keskustella huomaamastasi epäkohdasta toimintayksikön työntekijöiden ja johdon kanssa. Yleensä sinun kannattaa myös tehdä asiasta muistutus ennen kantelua.

Miten, minne?

Tee kantelu kirjallisesti. Vain valvontaviranomaisen luvalla kantelun voi tehdä suullisesti. Kanteluun voit käyttää valmista lomaketta tai tehdä sen vapaamuotoisesti. Kantelussa sinun tulee

kertoa mitä toimenpidettä, menettelyä tai päätöstä kantelusi koskee ja miksi pidät menettelyä virheellisenä. Mitä tarkemmin asiasta kerrot, sitä helpompi valvontaviranomaisen on tutkia asiaa. Jos mahdollista, kerro milloin epäkohta on tapahtunut ja kenen (esimerkiksi viranomaisen, toimintayksikön) toimintaa kantelu koskee. Kantelun tekemistä ei kannata turhaan viivyttää. Yli kahta vuotta vanhoja kanteluasioita ei nimittäin yleensä tutkita.

Toimita kantelu paikalliselle aluehallintovirastolle (AVI) tai Valviralle. Useimmat kanteluasiat tutkii aluehallintovirasto. Valvira tutkii ne tapaukset, joissa on kysymys periaatteellisesti merkittävästä tai laajakantoisesta asiasta. Lisäksi Valvira tutkii ne terveydenhoidon kantelut, joissa epäillään hoitovirheen johtaneen potilaan kuolemaan tai vaikeaan pysyvään vammautumiseen. Jos toimitat kantelun väärälle valvontaviranomaiselle, se siirretään oikean viranomaisen tutkittavaksi.

Valvontaviranomainen antaa kantelusta kirjallisen päätöksen perusteluineen. Kantelun seurauksena valvontaviranomainen yleensä antaa toimintayksikölle ohjausta ja neuvontaa, kiinnittää toimintayksikön huomiota lain vaatimuksiin tai antaa toimintayksikölle huomautuk-

sen. Vakavissa tapauksissa valvontaviranomainen voi myös määrätä toimintayksikköä korjaamaan toimintaansa tai jopa kieltää tai keskeyttää lainvastaisen toiminnan jatkamisen sakon uhalla.

Kuka?

Kantelun voi tehdä kuka tahansa, myös esimerkiksi läheisesi tai omaisesi, edunvalvojasi tai edunvalvontavaltuutettusi. Jos kantelun sinua koskevasta asiasta tekee puolestasi sellainen henkilö, jolla ei muuten ole oikeutta saada hoitoasi koskevia tietoja, hänelle olisi hyvä antaa valtakirja kantelun tekemistä ja siihen annettavan päätöksen vastaanottamista varten. Tällainen valtakirja on yleensä liitettynä osaksi valmista kantelulomaketta. Kantelu tutkitaan ilman valtakirjaakin, mutta silloin kantelun puolestasi tehneelle ei voida lähettää kantelua koskevia asiakirjoja tai valvontaviranomaisen päätöstä.

Lisätietoja

Aluehallintovirastot, www.avi.fi.
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, www.valvira.fi.

Sosiaalipalveluissa sosiaaliasiamies ja terveydenhoidossa potilasasiamies neuvoo oikeuksistasi. Katso heidän tehtävistään tarkemmin tämän oppaan s. 49.

POTILASVAHINKOILMOITUS

Potilasvahinkoilmoituksella voit hakea rahallista korvausta potilasvahingosta. Potilasvahinko tarkoittaa terveyden- tai sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutunutta sairautta, vammaa, muuta terveyden heikentymistä tai kuolemaa. Potilasvahinkoilmoitus tehdään Potilasvakuutuskeskukselle täyttämällä vahinkoilmoituslomake. Lomakkeen ja ohjeet vahinkoilmoituksen tekemiseen löydät Potilasvakuutuskeskuksen verkkosivuilta. Potilasasiamies voi auttaa ja neuvoa sinua potilasvahinkoilmoituksen tekemisessä.

Lisätietoja saat Potilasvakuutuskeskuksen verkkosivuilta, www.pvk.fi.

Potilasvahinkoja koskeva lainsäädäntö uudistuu 1.1.2021, jolloin uusi potilasvakuutuslaki korvaa potilasvahinkolain.

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES JA OIKEUSKANSLERI

Voit tehdä kantelun eduskunnan oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille, jos epäilet, että viranomainen on toiminut lainvastaisesti. Kantelun oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille voi tehdä kuka tahansa, myös toista henkilöä koskevasta viranomaisen menettelystä. Kantelussa sinun ei tarvitse osata perustella asiaasi oikeudellisesti eikä käyttää lakimiehen apua. Kantelu tulee tehdä kirjallisesti. Apuna voit käyttää oikeusasiamiehen tai oikeuskanslerin verkkosivuilta löytyvää lomaketta, mutta voit tehdä kantelun myös vapaamuotoisesti postilla tai sähköpostilla.

Lisätietoja: Eduskunnan oikeusasiamies, www.oikeusasiamies.fi.

Valtioneuvoston oikeuskansleri, www.okv.fi.

”Puolisollani on muistisairaus, minkä johdosta hänellä on vaikeuksia hahmottaa, millä bussipysäkillä hänen tulisi jäädä pois ja mihin suuntaan hänen tulisi pysäkiltä lähteä. Saimme vinkin, että myös muistisairauden perusteella olisi mahdollisuus saada vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua ja teimme sellaisen hakemuksen. Vammaispalveluista kuitenkin soitettiin minulle, ettei kuljetuspalveluita myönnetä muistisairaille henkilöille eikä hakemustamme käsitellä sen enempää. Meitä kehoitettiin ottamaan yhteyttä kunnan sosiaalipalveluiden palveluohjaajaan. Minkäänlaista kirjallista päätöstä emme saaneet ja mietinkin, että meniköhän kaikki nyt ihan oikein?”

SOSIAALIPALVELUT: MUISTUTUS JA KANTELU

TERVEYDENHOITO: MUISTUTUS, KANTELU JA POTILASVAHINKOILMOITUS

MUUTOKSENHAKU

Mikä?

Muutoksenhaku tarkoittaa sananmukaisesti muutoksen hakemista saamaasi päätökseen. Kyse voi olla esimerkiksi kunnallisen viranomaisen sosiaalipalvelun tai etuuden myöntämistä koskevasta päätöksestä tai tuomioistuimen päätöksestä. Muutoksenhaku on ainoa prosessi, jonka kautta voit saada päätöksen muutetuksi. Esimerkiksi kantelun perusteella valvontaviranomaiset eivät voi muuttaa saamaasi päätöstä.

Jotta voit hakea muutosta, viranomaisen täytyy antaa sinulle päätös, johon muutosta haetaan. Esimerkiksi kunnallisen sosiaalipalvelun myöntämisestä tai myöntämättä jättämisestä täytyy lain mukaan aina antaa kirjallinen, perusteltu päätös. Jos viranomainen ilmoittaa palvelun myöntämättä jättämisestä esimerkiksi puhelimitse, muista vaatia päätöstä myös kirjallisena. Ilman kirjallista päätöstä ja sen perusteluita sinun on käytännössä mahdotonta hakea muutosta saamaasi päätökseen.

Miten, minne?

Muutoksenhakua koskevat tarkat säännökset siitä, miten se kuuluu tehdä, mille viranomaiselle ja missä määräajassa. Jos et noudata näitä sääntöjä, muutoksenhakuasi voidaan jättää käsittelemättä. Saamasi päätöksen liitteenä pitää aina olla ohjeet muutoksen hakemiseen juuri tuota päätöstä koskien. Seuraa näitä ohjeita. Jos et ole saanut näitä ohjeita, pyydä niitä päätöksen antaneelta viranomaiselta. Sinulla on aina oikeus saada ohjeet kirjallisena.

Oikaisuvaatimus on yleensä ensimmäinen askel muutoksenhaussa, joka koskee kunnallisen viranomaisen päätöstä. Esimerkiksi kunnallista sosiaalipalvelua koskevasta päätöksestä sinun tulee tehdä oikaisuvaatimus kunnan sosiaalipalveluista vastaavalle toimielimelle,

joka voi olla esimerkiksi kunnan sosiaali- tai perusturvalautakunta. Tee oikaisuvaatimus kirjallisesti ja ilmoita siinä se päätös, johon haet muutosta, millaista muutosta vaadit ja perustele vaatimuksesi. Oikaisuvaatimuksen saanut viranomainen käsittelee vaatimuksen ja antaa siitä päätöksen.

Kunnallisen viranomaisen oikaisuvaatimukseen antamasta päätöksestä saat yleensä tehdä valituksen hallinto-oikeuteen. Päätöksen liitteenä sinulle tulee antaa muutoksenhakuohjeet.

Jos haluat hakea muutosta hallinto-oikeuden antamaan päätökseen, täytyy sinun hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Myös hallinto-oikeuden päätöksen liitteenä sinulle tulee antaa muutoksenhakuohjeet.

Kuka?

Oikaisuvaatimuksen päätöksestä voi tehdä se henkilö, jota päätös koskee tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Esimerkiksi sosiaalipalvelua koskevan oikaisuvaatimuksen voit tehdä, jos olet hakenut sosiaalipalvelun myöntämistä itsellesi. Jos et itse pysty tekemään oikaisuvaatimusta, voit valtuuttaa toisen henkilön tekemään sen puolestasi. Tuolloin oikaisuvaatimukseen täytyy liittää tästä kertova valtakirja.

Oikaisuvaatimuksen tekemiseen et välttämättä vielä tarvitse lakimiehen apua, mutta voit käyttää lakimiestä halutessasi. Lakimiestä sinun on hyvä käyttää ainakin silloin, kun teet valituksen hallinto-oikeuteen tai korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Näissä asioissa voit saada myös valtion maksamaa oikeusapua, jos olet pienituloinen.

Lisätietoja ja apua saat oikeusaputoimistoista, www.oikeus.fi > oikeusapu.

ASIAKSMAKSUPÄÄTÖKSET

Kunnan täytyy tehdä päätös myös palvelusta perittävistä asiakasmaksuista. Sinulla on siis oikeus saada kirjallinen muutoksenhakuelpoinen päätös myös asiakasmaksuista. Päätös tulee antaa sinulle myös silloin, jos taloudellisen tilanteesi vuoksi asiakasmaksuasi alennetaan tai se jätetään perimättä kokonaan. Asiaksmaksua koskevaan päätökseen saat hakea muutosta samalla tavalla kuin sosiaalipalvelun myöntämistä koskevaan päätökseen.

ITSE MAKSETTU TAI PALVELU- SETELILLÄ OSTETTU PALVELU

Silloin, kun ostat itse tai palvelusetelin avulla sosiaalipalveluita yksityiseltä palveluntuottajalta, teet palveluita koskevan sopimuksen sen kanssa. Tähän sopimukseen et voi hakea muutosta samalla tavalla kuin edellä on kuvattu. Sen sijaan olet tässä tilanteessa kuluttajan asemassa, eli sinua suojaavat kuluttajansuojalain säännökset.

Jos kohtaat ongelmia tällaisessa tilanteessa, esimerkiksi jos saamasi sosiaali-, kuntoutus- tai terveyspalvelu ei mielestäsi vastaa sovittua, voit ottaa yhteyttä kuluttajaneuvontaan. Sieltä saat apua ja neuvoja siihen, miten tilanteessa pitäisi toimia. Voit viedä asian myös kuluttajariitalautakunnan käsiteltäväksi.

Kuluttajaneuvonnan yhteystiedot löytyvät Kilpailu- ja kuluttajaviraston verkkosivuilta, www.kkv.fi > kuluttajaneuvonta.

Sopimukseen liittyvän riidan voit viime kädessä saattaa käräjäoikeuden tutkittavaksi. Ennen tätä sinun on suositeltavaa pyytää oikeudellista apua oikeusaputoimistosta tai yksityiseltä lakimieheltä

MUUTOKSENHAKU

HAKEMUS

esimerkiksi kunnallisesta palvelusta tai etuudesta

KIRJALLINEN PÄÄTÖS

Liitteenä oikaisuvaatimusohjeet
(mihin ja milloin oikaisuvaatimus on tehtävä)

OIKAISUVAATIMUS

kunnallisista sosiaalipalveluista ja terveydenhoidosta
vastaavalle toimielimelle (esim. perusturvautakunta)

KIRJALLINEN PÄÄTÖS

Liitteenä valitusohjeet
(mihin ja milloin valitus on tehtävä)

VALITUS

hallinto-oikeuteen

KIRJALLINEN PÄÄTÖS

VALITUSLUPA + VALITUS

korkeimpaan hallinto-oikeuteen

KIRJALLINEN PÄÄTÖS

Kelan päätökseen voit hakea muutosta päätöksen mukana olevien muutoksenhakuohjeiden mukaan. Lisätietoja löydät Kelan verkkosivuilta, www.kela.fi > päätöksestä valittaminen.

KENELTÄ APUA?

Sosiaaliasiamies

Kuka?

Sosiaaliasiamies on henkilö, joka tiedottaa ja neuvoo sosiaalipalveluiden asiakkaan asemasta ja oikeuksista ja edistää sosiaalipalveluiden asiakkaan oikeuksien toteutumista. Jos olet sosiaalipalveluiden asiakkaana, sosiaaliasiamies neuvoo sinua asemaasi ja oikeuksiisi liittyvissä asioissa sekä neuvoo ja avustaa sinua muistutuksen tekemisessä. Lisäksi sosiaaliasiamies tiedottaa yleisesti sosiaalipalveluiden asiakkaiden oikeuksista ja seuraa niiden toteutumista kunnassa. Sosiaaliasiamies ei tee tai muuta sinua koskevia päätöksiä eikä myönnä sinulle palveluita tai etuuksia. Sosiaaliasiamiehen palvelut ovat maksuttomia.

Missä?

Jokaisen kunnan tulee nimetä sosiaaliasiamies. Sama henkilö voi toimia myös useamman kunnan sosiaaliasiamiehenä, tai toimia sekä potilas- että sosiaaliasiamiehenä. Saat sosiaaliasiamieheltä ohjausta ja neuvontaa riippumatta siitä, oletko julkisten vai yksityisten sosiaalipalveluiden asiakkaana.

Monen kunnan verkkosivuilta löytyy tieto kunnan nimeästä sosiaaliasiamiehestä. Voit tiedustella sosiaaliasiamiehen yhteystietoja myös esimerkiksi kunnan puhelinvaihteeseen soittamalla.

Potilasasiamies

Kuka?

Potilasasiamies on henkilö, joka tiedottaa ja neuvoo potilaan asemasta ja oikeuksista sekä edistää potilaan oikeuksien toteutumista terveydenhoidossa. Jos olet potilaana, potilasasiamies neuvoo ja auttaa sinua sekä läheisiäsi esimerkiksi muistutusten ja potilasvahinkoilmoitusten tekemisessä ja neuvoo sinua muutoinkin potilaan oikeuksista. Potilasasiamies ei voi ottaa kantaa hoitosi sisältöön tai siihen, onko hoitosi yhteydessä tapahtunut hoitovirhe. Potilasasiamiehen palvelut ovat maksuttomia.

Missä?

Jokaisen terveydenhoidon toimintayksikön, sekä muun toimintayksikön, jossa tarjotaan terveydenhoidon palveluita, tulee nimetä potilasasiamies. Tällaisia toimintayksiköitä ovat esimerkiksi terveyskeskukset ja sairaalat, mutta myös hoivakodit, joissa tarjotaan terveydenhoidon palveluita. Yksi henkilö voi olla nimettynä useamman toimintayksikön potilasasiamieheksi. Sinulla on oikeus kääntyä potilasasiamiehen puoleen riippumatta siitä, hoidetaanko sinua julkisessa vai yksityisessä terveydenhoidon toimintayksikössä.

Jos et ole varma, kuka toimii potilasasiamiehenä siinä toimintayksikössä, jossa olet potilaana, kysy asiasta henkilökunnalta. Tiedon potilasasiamiehestä löydät usein myös toimintayksikön verkkosivuilta.

10. EDUNVALVONTA

” Isäni on aina hoitanut sääntöisesti taloudelliset asiansa. Olikin hieman surullista huomata, ettei hän muistisairaudesta edetty enää ymmärtänyt laskujen tai eräpäivien merkitystä, ja muistutuslaskuja alkoi tulla muun muassa vuokrasta ja sähkölaskuista. Kun isäni sai muistisairausdiagnoosin, yritin ottaa puheeksi edunvalvontavaltuutuksen tekemisen. Hän ei kuitenkaan koskaan saanut tehtyä sellaista. Niinpä tein maistraattiin ilmoituksen isäni edunvalvonnan tarpeesta, sillä pelkäsin hänen saavan hädän maksamattomien vuokrien takia. Aluksi isäni vastusti edunvalvojan määräämistä, sillä hän pelkäsi jonkun vieraan ihmisen alkavan holhoamaan häntä. Kun hänelle kerrottiin, että minä tyttärenä ryhtyisin hänen edunvalvojaksi auttaen häntä laskujen maksamisessa, hän suhtautui asiaan myönteisesti. Olen nyt isän edunvalvojana saanut muutettua hänen säännölliset laskunsa e-laskuiksi, ja huoli maksamattomista laskuista on suurelta osin poistunut.”

Mikä?

Edunvalvonnalla tarkoitetaan sellaista asioidesi hoitamista, joka perustuu tuomioistuimen tai maistraatin päätökseen edunvalvojan määräämisestä. Edunvalvonta on eri asia kuin edunvalvontavaltuutuksen nojalla toimiminen, ja näitä kahta koskevat eri lain säännökset. Edunvalvojalla on useita sellaisia velvoitteita, joita edunvalvontavaltuutetulla ei välttämättä ole, esimerkiksi vuosittainen tilintekovelvollisuus. Edunvalvojalla on tietyissä tilanteissa myös rajatut oikeudet toimia sinun puolestasi; hän ei esimerkiksi saa lahjoittaa sinun omaisuuttasi missään tilanteissa.

Useimmiten edunvalvoja määrätään hoitamaan taloudellisia asioitasi, kun et niistä esimerkiksi sairauden vuoksi pysty itse huolehtimaan. Edunvalvojalle voidaan määrätä myös muita tehtäviä, esimerkiksi henkilöä koskeviin asioihin liittyen, jos et pysty ymmärtämään niitä koskevien päätösten merkitystä. Tällaisia henkilöä koskevia asioita ovat esimerkiksi hoitoosi tai asumiseesi liittyvät asiat. Edunvalvoja voidaan myös määrätä yksittäisen asian hoitamista varten, esimerkiksi tilanteessa, jossa aiemmin nimeämäsi edunvalvontavaltuutettu on esteellinen edustamaan sinua tietyssä tilanteessa, kuten vaikka perinnönjaossa.

Milloin?

Lain mukaan edunvalvoja voidaan määrätä sinulle vain, jos et pysty valvomaan etuasi tai huolehtimaan itseäsi tai omaisuuttasi koskevista asioista, ja nämä asiat vaativat hoitoa eivätkä tule muuten hoidetuiksi.

Edunvalvojan määrääminen onkin aina viimesijainen toimenpide. Tämä tarkoittaa sitä, ettei edunvalvojaa määrätä, jos asiasi pystytään hoitamaan kevyemmin keinoin, esimerkiksi läheistesi tai omaistesi avulla tai edunvalvontavaltuutuksella.

Kuka?

Edunvalvojaksi voidaan määrätä joko yleinen edunvalvoja, joka työskentelee edunvalvontatoimistossa, tai muu tehtävään sopiva henkilö, esimerkiksi läheisesi tai omaisesi. Päätöksen siitä, kuka edunvalvojaksi määrätään, tekee edunvalvonnasta päättävä viranomainen, eli tuomioistuin tai maistraatti. Edunvalvojaksi ei ole pakko ryhtyä, jos ei halua.

Miten?

Edunvalvojan määräämistä koskeva asia tulee useimmiten vireille niin, että maistraattiin saapuu asiaa koskeva hakemus tai ilmoitus. Hakemuksen voit tehdä itse silloin, kun ymmärrät edunvalvonnan merkityksen ja esität itsellesi edunvalvojaa. Ilmoituksen edunvalvonnan tarpeestasi voi tehdä kuka tahansa, joka on huolissaan siitä, miten asiasi tulevat hoidetuiksi, esimerkiksi hoitohenkilökunta tai läheisesi.

Maistraatti selvittää edunvalvontasi tarvetta muun muassa terveydentilastasi annetun lääkärinlausunnon ja tarvittaessa sosiaalityöntekijän lausunnon tai esimerkiksi ulosottoviranomaiselta tai pankilta saatujen tietojen pohjalta. Maistraatin edustaja selvittää sinun mielipiteesi joko tapaamalla sinut henkilökohtaisesti tai lähettämällä sinulle kuulemislomakkeen, johon voit merkitä kantasi edunvalvojan määräämistä koskien. Tarvittaessa maistraatti lähettää kuulemislomakkeet myös läheisillesi. Heidän kuulemisensa avulla maistraatti selvittää tilannettasi ja sitä, miten asiasi saadaan hoidettua ja onko asioidesi hoitamisessa ongelmia. Samalla maistraatti selvittää sitä, onko joku läheisistäsi sopiva ja halukas toimimaan edunvalvojanasi.

Edunvalvojan määräämisestä päättää joko tuomioistuin tai maistraatti. Maistraatti voi päättää edunvalvojan määräämisestä vain, kun edunvalvonta-asia tulee vireille oman hakemuk-

sesi perusteella. Muissa tapauksissa maistraatti tekee käräjäoikeudelle edunvalvojan määräämistä koskevan hakemuksen, jos selvityksen perusteella arvioidaan, että tarvittavat edunvalvojan asioidesi hoitamista varten. Näissä tilanteissa edunvalvonta-asian ratkaisee käräjäoikeus, joka antaa asiasta päätöksen. Asiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä saat käyttää lakimiestä, ja asian käsittelyyn on mahdollista saada oikeusapua.

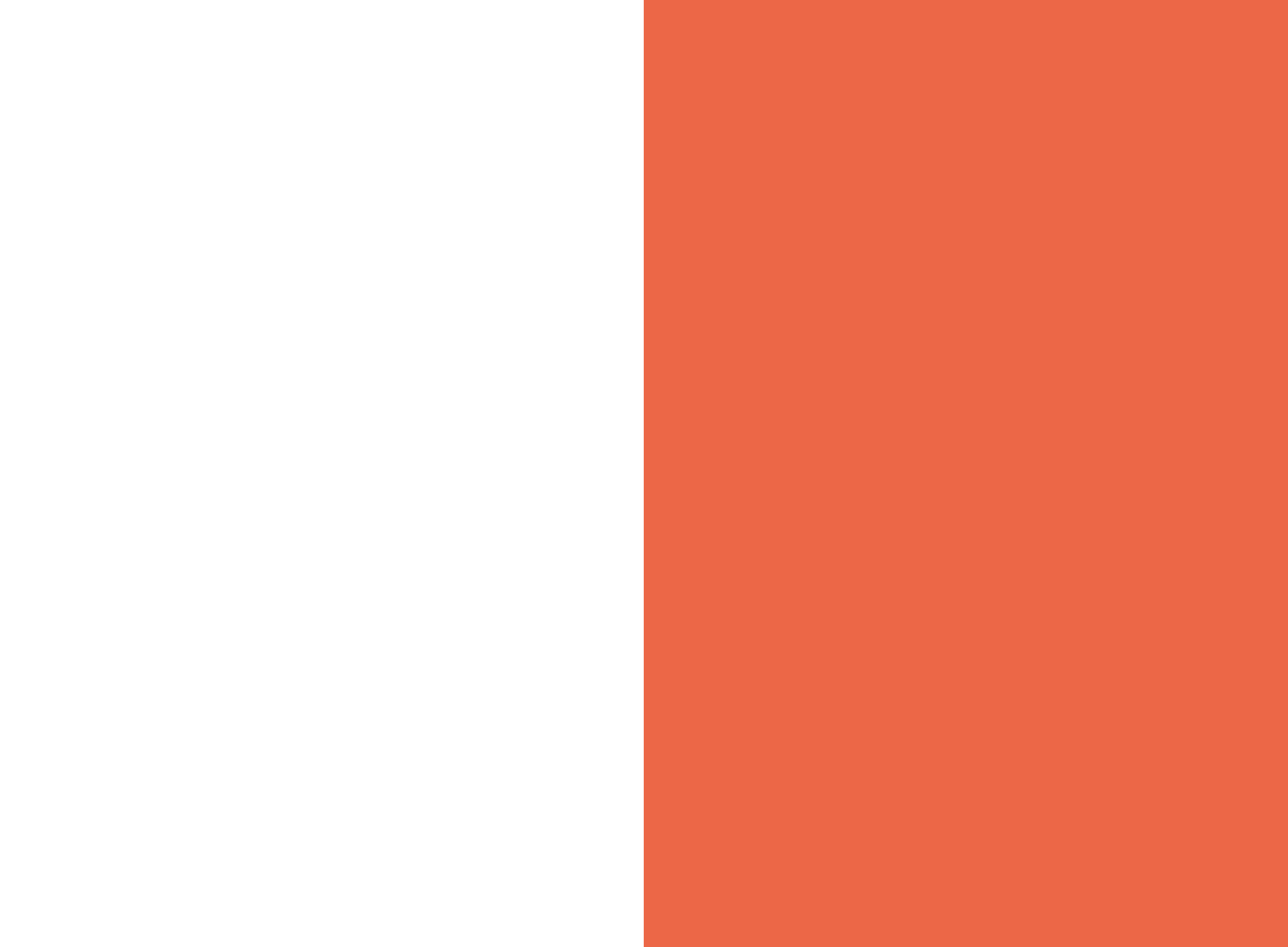
Jos olet tyytymätön käräjäoikeuden tai maistraatin päätökseen, saat halutessasi valittaa siitä. Valittaessa sinun tulee toimia niiden ohjeiden mukaisesti, jotka päätöksen mukana sinulle annetaan, ja lakimiehen käyttö on suositeltavaa.

Lisätietoja Maistraateista saat lisätietoja edunvalvojan määräämisestä ja edunvalvojana toimimisesta: www.maistraatti.fi > palvelut > holhoustoimi.

Maistraatit siirtyvät vuoden 2020 alusta alkaen osaksi uutta Digi- ja väestötietovirastoa. Tarkista tuolloin uuden viraston yhteystiedot.

MINUN OIKEUTENI -TARKISTUSLISTA

	Kunnossa jo!	Hoidan viipymättä!	Tulevaisuuden juttu!
Palvelutarpeen arviointi s. 5			
Palvelusuunnitelma s. 6			
Sopeutumismenestys s. 11			
Kuntoutus s. 11			
Yhteys muistiyhdistykseen s. 12			
Tuettu loma s. 12			
Eläkkeensaajan asumistuki s. 14			
Eläkettä saavan hoitotuki s. 14			
Verovähennykset s. 14			
Edunvalvontavaltuus s. 17–18			
Valtakirja s. 19			
Tilijärjestelyt s. 19			
Hoitotahto s. 19–20			
Kotipalvelu s. 22–23			
Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet s. 23			
Asunnossa tehtävät muutokset s. 23–26			
Henkilökohtainen avustaja s. 28–29			
Kuljetuspalvelut s. 29–30			
Auton pysäköintilupa s. 31			
Ajoneuvoverovapautus s. 31			
Muisti-KaVeRi® s. 33			
Päivätoiminta s. 33–34			
Omaishoidon tuki s. 36–37			
Lyhytaikahoito s. 39			
Palveluasuminen s. 39–40			

TULE MUKAAN LIITY JÄSENEKSI

Liity jäseneksi sinua lähinnä olevaan muistiyhdistykseen.

Muistiliitto ry, Pasilanraito 9 B, 00240 Helsinki, p. 09 6226 200

www.muistiliitto.fi

© Muistiliitto 2019

Oppaan tekemistä on tukenut sosiaali- ja terveysministeriö Veikkauksen tuotoilla

